

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นควรนำเสนอเนื้อหาสาระสำคัญต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยหัวข้อตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

- 1.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
- 1.3 การพัฒนาหลักสูตร
- 1.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
- 1.5 การประเมินผลหลักสูตร

2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

- 2.1 ความสำคัญ
- 2.2 วิสัยทัศน์
- 2.3 คุณภาพผู้เรียน
- 2.4 สาระการเรียนรู้
- 2.5 มาตรฐานการเรียนรู้
- 2.6 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2

3. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. ประเพณีท้องถิ่นชุมชนหนองสะเดา

- 4.1 ความสำคัญ
- 4.2 ความหมาย
- 4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ
- 4.4 ประเพณีท้องถิ่นชุมชนหนองสะเดา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 งานวิจัยในประเทศ
- 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือ และเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ ที่กำลังเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษา ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อย่างกว้างขวาง แตกต่างกันไปตามทัศนะและแนวคิดของนักการศึกษาแต่ละท่าน ดังนี้

สัจด์ อุทวานันท์ (2532, หน้า 7) ได้จัดแบ่งประเภท คำนิยามของหลักสูตร ตามจุดเน้นที่แตกต่างกัน 8 ประเภท คือ

1. หลักสูตร หมายถึง กระบวนวิชาหรือรายการเนื้อหาวิชาที่จัดสอนในโรงเรียน
2. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน
3. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการสอน
4. หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สังคมคาดหวัง หรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ
5. หลักสูตร หมายถึง สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง
6. หลักสูตร หมายถึง ข้อผูกพันระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอนและสิ่งแวดล้อมทางการ

เรียน

7. หลักสูตร หมายถึง กระบวนการปะทะสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

8. หลักสูตร หมายถึง แผนงานที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า

วิชัย ดิสสระ (2533, หน้า 10) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง วิชา เนื้อหา และมวลประสบการณ์ของการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544, หน้า 144) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 4 นัย คือ

1. หลักสูตร หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน
2. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน
3. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน
4. หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้ผู้เรียนได้รับ

ฮาร์ว บัวศรี (2532, หน้า 14) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า หลักสูตร คือ แผน ซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรม และมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 14) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการหรือแผนข้อกำหนดอันประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรมและวัสดุต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามความสามารถโดยส่งเสริมให้เอากัตบุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง

กรมวิชาการ (2544 ก, หน้า 27 – 28) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตรสถานศึกษา ไว้ว่า การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

โครและโคร (Crow, & A.W., 1980, p 250) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย สังคม ปัญญาและจิตใจ

ปาร์คัย และ สแตนฟอร์ด (Parkay & Standford , 1998, p. 121) ได้สรุปคำจำกัดความของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. กระบวนวิชาที่เรียนรู้
2. ข้อมูลหรือความรู้ที่ผู้เรียนเรียนรู้
3. แผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้
4. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจากการสอน
5. มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่ผู้เรียนได้รับจากการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน (non - school)
6. ประสบการณ์ทั้งที่ได้วางแผนไว้และไม่ได้วางแผนไว้ที่ส่งเสริม(บางครั้งก็ไม่ส่งเสริม) ความก้าวหน้าของผู้เรียน

สตีเฟนส์ (Stephens , 2004, p. 23) กล่าวว่าหลักสูตรคือกรอบในการเรียนรู้ การใช้แหล่งการเรียนรู้และวิธีการสอนที่สนับสนุนผู้เรียนให้บรรลุถึงมาตรฐานของรัฐหรือชาติ ในขณะที่เดียวกันยังให้ความสำคัญต่อความสามารถของแต่ละบุคคล

ชเรย์เบอร์ (Schreiber, 2004, p.10) กล่าวว่าหลักสูตรเป็นแผนที่เขียนขึ้นเพื่อขับเคลื่อนการสอนและการประเมินผลในด้านทักษะและความคิดรวบยอด เพื่อส่งเสริมความสำเร็จของผู้เรียน

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 4) ได้ให้คำนิยาม หลักสูตร ไว้ว่า หลักสูตร คือ การจัดเตรียมมวลประสบการณ์เรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลความ มุ่งหมายทางการศึกษาอย่างกว้างๆ และจุดมุ่งหมายเฉพาะโรงเรียน

จากความหมายของหลักสูตรที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาสาระ และมวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ และผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับ ไปปรับประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

องค์ประกอบของหลักสูตร (curriculum component)

ในตัวหลักสูตรจะวางองค์ประกอบของหลักสูตร เป็นหัวข้อสำคัญ ๆ เพื่อที่จะสามารถ กำหนดแนวทางในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องและเป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งนักการศึกษาได้ กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้อย่างสอดคล้องใกล้เคียงกัน ดังเช่น

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 244) ได้เสนอว่าควรแบ่งหลักสูตรออกเป็น 7 ส่วน ประกอบ คือ

1. เหตุและความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาในชุมชน
6. การประเมินผล
7. การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

ข้าง บัวศรี (2532 , หน้า 8 - 9) ได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของ หลักสูตรที่ สอดคล้องกับ สังัด อุทรานันท์ แต่ที่มีองค์ประกอบที่สำคัญเพิ่มเติมอีก 2 ประการ คือ มี ดังต่อไปนี้ คือ

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร
3. รูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
4. จุดประสงค์ของวิชา
5. เนื้อหา
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
8. การประเมินผล
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

นอกจากนี้ยังมีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรไว้หลายแนวทาง ซึ่งมี ความสอดคล้องกัน คือ สุมิตรา คุณานุกร (2518, หน้า 9) (Kerr, 1968, pp 16-17) โบแชมปี (Beauchamp, 1975, p. 107-109), ทาบ่า (Taba, 1962, p.14) ได้หลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 ส่วน องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

นอกจากนั้น เคอร์ (Kerr, 1968, p. 16 - 17) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ส่วน คือ

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. เนื้อหาความรู้
3. ประสบการณ์เรียน
4. การประเมินผล

ซึ่งสัมพันธ์กับ โบแชมพ์ (Beauchamp, 1975, p. 107-109) ได้กล่าวไว้ว่าองค์ประกอบ ที่สำคัญซึ่งจะต้องเขียนไว้ในเอกสาร หลักสูตร 4 ประการ คือ

1. เนื้อหาสาระและวิธีการจัด
2. จุดมุ่งหมายทั่วไป
3. แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน
4. การประเมินผล

และสอดคล้องกับ ทาบ่า (Taba, 1962, p. 14) ได้สรุปไว้ว่า หลักสูตร ควรจะประกอบด้วย องค์ประกอบดังนี้ คือ

1. จุดหมายกับวัตถุประสงค์
2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์เรียนรู้
3. รูปแบบการเรียนการสอน
4. การประเมินผลการเรียนรู้

เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรมีความคิดของนักการศึกษาความสัมพันธ์กับแนวคิด ของกรมวิชาการ (2545) ซึ่งกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย 1) ความสำคัญ 2) วิสัยทัศน์ 3) โครงสร้าง คุณภาพผู้เรียน สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้

จากแนวคิดดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึง องค์ประกอบของหลักสูตร ดังที่นักการศึกษาได้ กำหนดไว้ข้างต้น จะเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ที่สำคัญ คือ ความสำคัญ วิสัยทัศน์ โครงสร้าง คุณภาพผู้เรียน สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กระบวนการ

เรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้ ความรู้เกี่ยวกับ องค์ประกอบหลักสูตร จะเป็นแนวทางให้การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาหลักสูตร

นักวิชาการและนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของการ พัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523, หน้า 9) และ กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 18) มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้ นักเรียน ได้เรียนรู้ตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้

อรสา ปราชญ์นคร (2525, หน้า 116) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดหมาย การดำเนินการเรียนการสอนและ อื่นๆ เพื่อให้บรรลุจุดหมายอันใหม่ที่ใ้วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ สมพิศ วงษ์แหยม (2542, หน้า 14) ซึ่งกล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตร หรือการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น โดยหลักสูตรใหม่จะต้องมีเนื้อหาสาระ โครงสร้าง กระบวนการ และองค์ประกอบต่างๆ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือสภาพสังคม เศรษฐกิจ ของแต่ละท้องถิ่น และสัมพันธ์กับ สังค์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 30) ที่กล่าวว่า การพัฒนา ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า " development " ซึ่งมีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น ส่วนอีกลักษณะหนึ่งหมายถึง ทำให้เกิดขึ้นซึ่งความหมายนี้สอดคล้องกับคำนิยามของกรมวิชาการ (2540, หน้า 31 - 32) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียด เนื้อหาวิชา การจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

โดยเหตุนี้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรจึงอาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะ ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย และกาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 18) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภทเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความมุ่งมั่นและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร คือ การสร้าง การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้ดียิ่งขึ้น ในลักษณะการเพิ่มรายละเอียดหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่ง หากต้องการให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพผู้พัฒนาหลักสูตรต้องศึกษาขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโดยละเอียดเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป การพัฒนาหลักสูตรจะประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ หลายขั้นตอน ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังต่อไปนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1950, p. 1) ได้เสนอแนวคิดของ การพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องให้เด็กได้รับ
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. เราจะทราบได้อย่างไรว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว

ส่วน ทาบ (Taba, 1962, p. 12) กล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ไว้ 7 ข้อ

ดังนี้

1. สำรวจปัญหา ความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน
4. จัดลำดับเนื้อหาสาระ
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
7. สำรวจปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม

ส่วนนักการศึกษาไทย เช่น ชำรง บัวศรี (2532, หน้า 129) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตร ว่า การจัดทำหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรระดับชาตินั้นจะต้องจัดทำหลักสูตรต้นแบบเสียก่อนเพื่อนำไปทดลองและแก้ไข จนแน่ใจว่าสามารถนำไปใช้ได้โดยทั่ว ๆ ไปพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการจัดทำไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
4. การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา
5. การเลือกเนื้อหาวิชา
6. การจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
7. การกำหนดประสบการณ์เรียนรู้
8. การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
9. การกำหนดการประเมินผลการเรียนรู้

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สวัสดิ์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 38) ที่ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ส่วน วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 76 – 77) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ระบบร่างหลักสูตร

1.1 สิ่งกำหนดหลักสูตร คือการเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

1.2 รูปแบบหลักสูตร หลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว ก็เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับ รูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรบูรณาการ

1.3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว ก่อนจะนำไปใช้ ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพ โดยอาจจะใช้การสัมภาษณ์ หรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการทดลองใช้หลักสูตรนำร่อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

1.4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ก่อนนำไปใช้ต้องอาศัย การจัดทำหลักสูตรที่ชัดเจนอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการใช้หลักสูตร การใช้หลักสูตร มีอยู่ 3 ขั้นตอน ได้แก่

2.1 การขออนุมัติหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านมาปรับแก้ แล้วเสนอหน่วยงานบังคับบัญชา เพื่อให้ความเห็นชอบและสั่งการ

2.2 การวางแผนการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

- 2.2.1 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
- 2.2.2 การเตรียมงบประมาณ
- 2.2.3 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร
- 2.2.4 วัสดุหลักสูตร
- 2.2.5 บริการสนับสนุนอาคารและสถานที่
- 2.2.6 ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา
- 2.2.7 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน

2.3 การดำเนินการใช้หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด หลักสูตรแม้จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร ถ้าผู้สอนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรใหม่นั้นก็ไม่มี ความหมายและไม่ได้ผลตามที่หลักสูตรคาดหวัง

3. ระบบการประเมินผลหลักสูตร เป็นระบบสุดท้ายของ การพัฒนาหลักสูตรการประเมินหลักสูตรหรือกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตรมีขั้นตอนและกระบวนการดังนี้

3.1 การวางแผนประเมินผลหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่า หลักสูตรจะประเมินส่วนใดบ้าง เช่น การประเมินเอกสารหลักสูตร

3.2 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ จัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูล

3.4 การรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วโดยใช้การตีความอธิบาย สรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้น ๆ เพื่อข้อค้นพบจากรายงานข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรต่อไป

นอกจากนี้กรมวิชาการ (2540, หน้า 11) กล่าวว่า การปรับปรุงหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการได้ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษา สำรวจ ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง
2. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยหลักสูตร และสภาพการใช้หลักสูตร
3. ศึกษาแนวคิด รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดรูปแบบหลักสูตร
4. ยกร่างหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ ตลอดจนหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร

5. กำหนดจุดประสงค์ และรายละเอียดของกลุ่มวิชาและรายวิชา

6. กำหนดระเบียบว่าด้วยการวัดผลและประเมินผล

7. จัดทำเอกสารประกอบการใช้หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

8. ทดลองและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ ปรับปรุงแก้ไขจากผลการทดลอง

9. ประกาศใช้หลักสูตรทั่วประเทศ

10. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร ในภาพรวมที่กล่าวมานี้ สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการจัดทำรายละเอียดของรายวิชาต่าง ๆ ในการปรับใหม่นั้น อาจกำหนดขั้นตอนโดยสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจ และศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อกำหนดปัญหา และความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร โดยการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยความสำคัญ วิสัยทัศน์ โครงสร้าง คุณภาพผู้เรียน สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้ แล้วประเมินผลโครงสร้างหลักสูตร พร้อมปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรที่ปรับปรุงแล้ว

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตร

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร คือ การประเมินผล ซึ่งการประเมินผลเป็นการพัฒนาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่างๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็นหลักสูตรที่ดีหรือมีส่วนใดต้องปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการประเมินผลของการใช้หลักสูตร ไว้ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523, หน้า 192) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกันและสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นว่าอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 195) กล่าวว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตรเป็นการตรวจสอบว่า หลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีกับสถานการณ์จริงเพียงใด การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทำอย่างไร มีปัญหาอะไรในการใช้หลักสูตร เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นและสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล วิธีการประเมินอาจใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และส่งแบบสอบถามให้ผู้ใช้ คือ ผู้บริหาร ผู้เรียน ผู้ปกครอง เป็นต้น

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 220) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตร เป็นการเตรียมข้อสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจในระยะเวลาต่างๆ ของการพัฒนาหลักสูตร ข้อสนเทศดังกล่าว อาจจะเกี่ยวกับโปรแกรมที่สมบูรณ์ทั้งหมด หรือองค์ประกอบเพียงบางส่วน

เวอร์เทนและแซนเดอร์ (Worthen & Sanders, 1937, p.19) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตร ไว้ว่า การประเมินผลมีลักษณะเป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของผลผลิต วิธีการ จุดหมาย และประโยชน์ ที่ได้รับจากโครงการโดยเน้นในเรื่องการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งดังกล่าว

เกย์ (Gay, 1991, p. 3) ได้ให้ความหมาย การประเมินผล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบในขั้นของการตัดสินใจ ก่อนที่จะถึงจุดหมาย

ดังนั้น การประเมินผลหลักสูตร จะเกิดประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล การใช้กลยุทธ์และเครื่องมือในการประเมินที่ถูกต้องเหมาะสม

ระยะของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรควรมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและขั้นตอนที่แน่นอน เนื่องจากการประเมินผลอาจเกิดการผิดพลาดได้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523, หน้า 217) ได้กล่าวถึง ระยะเวลาในการประเมินผล และสรุปว่า สามารถทำได้ 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร ระยะระหว่างการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ และระยะหลังการใช้หลักสูตรเป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 193 - 194) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตร ควรมีการดำเนินการเป็นระยะๆ ทั้งนี้ เนื่องจากข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดของหลักสูตร อาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยและในระยะเวลาต่างกัน การประเมินโดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

1. การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้
2. การประเมินหลักสูตรในระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร
3. การประเมินหลักสูตรหลังการใช้หลักสูตร

จากขั้นตอนระยะต่างๆ ของ การประเมินหลักสูตร ควรมีการประเมินตรวจสอบว่า หลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด ควรปรับปรุงในด้านใด จะได้ปรับปรุงแก้ไขได้เหมาะสม เมื่อปรับปรุงและนำไปใช้แล้ว ควรสรุปผลตัดสินใจอีกครั้งหนึ่งว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น ควรจะดำเนินต่อไป หรือควรปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การบรรลุ จุดหมายที่วางไว้ หรือควรยกเลิก

ขั้นตอนการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรนั้น ควรมีการยึดรูปแบบการประเมินที่แน่นอนและหลากหลาย เพื่อให้การประเมินนั้นประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 197 - 202) กล่าวไว้ว่า ในการประเมินผล นั้น ผู้ประเมินควรดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ดังนี้ คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผลหลักสูตร ผู้ประเมินผลหลักสูตรต้อง กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินให้ชัดเจนก่อนว่า จะประเมินในส่วนใด หรือ เรื่องใด เช่น

ต้องการประเมินผลเอกสารหลักสูตร ประเมินผลระบบการบริหาร ประเมินผลการสอนของครู ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เป็นต้น

2. การวางแผนออกแบบการประเมินผล สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงได้แก่ 1) การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 2) การกำหนดแหล่งข้อมูล 3) การพัฒนาเครื่องมือ 4) การกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน 5) การกำหนดเวลา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบขอบข่าย และระยะเวลาที่กำหนดไว้ในปฏิทินปฏิบัติงานประเมินผล ถ้าผู้ประเมินต้องอาศัยผู้อื่นเป็นผู้ช่วยหรือลูกมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก็จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้ที่เหมาะสม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ประเมินผลควรกำหนดวิธีการจัดเก็บข้อมูล โดยอาจจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และพิจารณาเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ที่เหมาะสม

5. การรายงานผลการประเมิน หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ประเมินจะต้องรายงานและเสนอผลการประเมิน โดยพิจารณาตัดสินว่า จะให้ออกมาในรูปแบบใด อาจเป็นความเรียงหรือ เป็นรูปภาพ

ขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตร ควรมีการประเมินเป็นขั้นเป็นตอน มีการกำหนดวิธีการที่จะใช้ ในการประเมิน การสรุป และการนำผลที่ได้ไปพัฒนาในโอกาสต่อไป

รูปแบบการประเมินผลหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 207 – 242) กล่าวว่า ในเรื่องรูปแบบของหลักสูตร ได้มีนักวิชาการได้เสนอรูปแบบการประเมินผลไว้หลายท่านเพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการ

ในปัจจุบันรูปแบบของการประเมินหลักสูตร สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ เป็นการประเมินผลก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตร ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบปุยแซงค์ (Puissance analysis technique) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบ 3 ส่วนของหลักสูตร คือ จุดประสงค์ กิจกรรม การเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอนโดยใช้ตารางวิเคราะห์แบบปุยแซงค์ (Puissanc) ในการคำนวณ เมื่อได้ตัวเลขหรือผลการคำนวณก็นำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพื่อตัดสินคุณภาพของหลักสูตรว่าอยู่ในระดับใด

2. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (goal attainment model) เป็นรูปแบบของการประเมินที่จะประเมินว่า หลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ได้แก่ การประเมินตามรูปแบบของไทเลอร์ (Tyler) ทาบ (Taba) แฮมมอนด์ (Hammon) และครอนบาค (Cronbach) เช่น

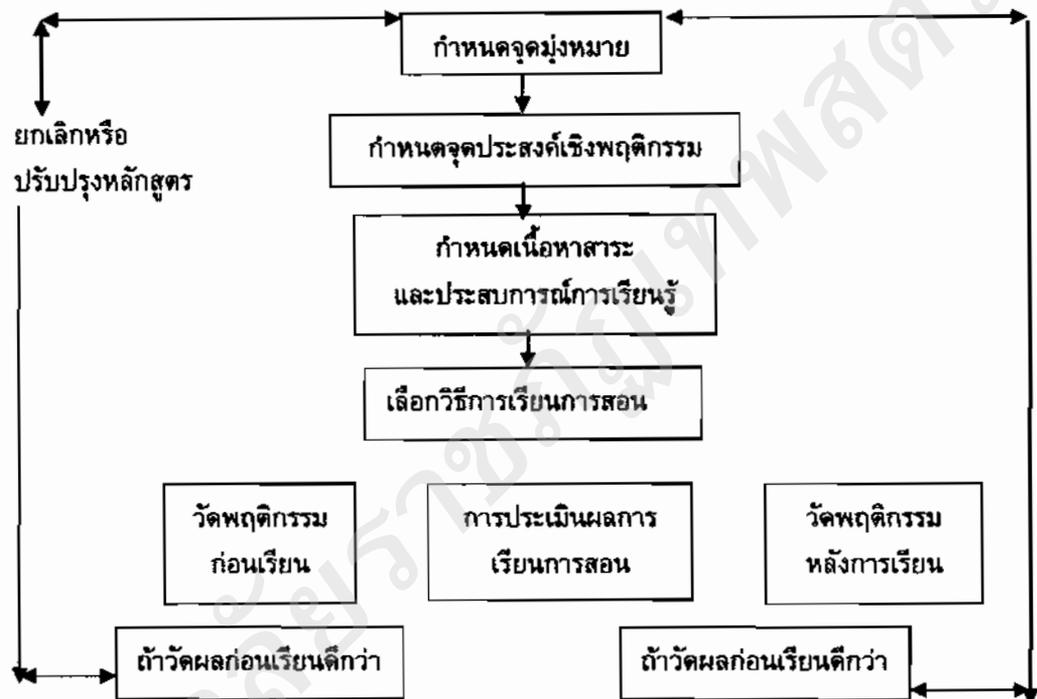
2.1 รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler model of evaluation) ไทเลอร์ (Tyler, 1950, p.110 - 125) มีความเห็นว่า กระบวนการจัดการศึกษานั้น มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ จุดหมายของการศึกษา ประสิทธิภาพการเรียนรู้ และการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ทั้ง 3 ส่วนนี้ จะมีความสัมพันธ์กันดังแผนภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการประเมินของไทเลอร์
ที่มา : (Tyler, 1950, p. 110)

จุดหมายของการประเมินหลักสูตร ของไทเลอร์ ซึ่งถือว่าการประเมินผลหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน โดยมีการประเมินผลดังนี้ คือ

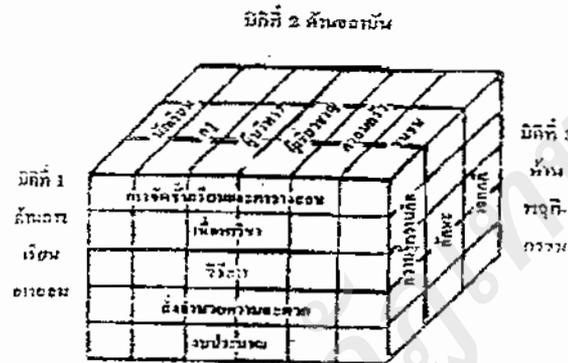
1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ โดยวิเคราะห์ทรัพยากรของจุดหมายคือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระขอบเขตของจุดหมายคือ จิตวิทยาการเรียน แลปรัชญาการศึกษา
2. กำหนดจุดมุ่งหมาย เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน เฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดในภายหลัง
3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้
4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ ประสบความสำเร็จ
5. ประเมินผลโดยใช้วิธีการต่าง ๆ หรือการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
6. ถ้าไม่บรรลุจุดหมายที่วางไว้ จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิก หรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น เป็นข้อมูลในการปรับปรุง การกำหนดจุดหมายหรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณค่าของหลักสูตร ซึ่งเขียนเป็นภาพประกอบ ได้ดังนี้

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลหลักสูตร

ที่มา : (Tyler, 1950, p. 110)

2.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตร ของแฮมมอนด์ มีแนวคิดโดยมีส่วนร่วมยึดจุดประสงค์เป็นหลักคล้ายไทเลอร์ แต่ส่วนที่แตกต่างกันคือ จะประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ในรูปของปฏิสัมพันธ์ของมิติต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาวะแวดล้อมทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 3 มิตินี้ใหญ่ แต่ละมิตินี้จะประกอบไปด้วย ตัวแปรที่สำคัญอีกหลายตัวแปร มิตินี้ทั้ง 3 มิตินี้ ได้แก่ มิตินี้ด้านการสอน มิตินี้ด้านสถาบัน และมิตินี้ด้านพฤติกรรม ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ
ที่มา : แฮมมอนด์ (Hammond, 1969, p. 120)

3. รูปแบบของ การประเมินหลักสูตร ที่ไม่ยึดเป้าหมาย เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดในโครงการประเมิน ผู้ประเมินจะประเมินเหตุการณ์ที่เกิดจากความเป็นจริง มีความเป็นอิสระในการประเมิน และต้องไม่มีความลำเอียง เช่น รูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Michael Scriven)

4. รูปแบบของ การประเมินหลักสูตร ที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (criterion model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้เกณฑ์เป็นหลัก เช่น รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake's countenance model) สเตค (Stake) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า เป็นการบรรยายและตัดสินโปรแกรมการศึกษา ซึ่งเป็นการบรรยายสิ่งที่ถูกประเมิน โดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่า ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 2 ประการ คือ การบรรยาย และการตัดสินใจ การบรรยายจะเป็นการอธิบายลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลต่างกัน ส่วนการตัดสินใจจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐาน (standard) ในการเปรียบเทียบ สเตค ได้เสนอข้อมูลที่ควรพิจารณามี 3 ด้าน คือ

1. ด้านสิ่งที่มาก่อน หรือสภาพก่อนเริ่มโครงการ (antecedent) หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตรและเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตรอยู่แล้ว ประกอบด้วย 7 หัวข้อ คือ บุคลิกและนิสัยของ นักเรียนและครู เนื้อหาในหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ การจัดโรงเรียน ลักษณะของชุมชน

2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน (transaction) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะที่มีการเรียนการสอนระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง เป็นขั้นของการใช้หลักสูตรประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ การสื่อสาร การจัดแบ่งเวลา การลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจ บรรยากาศของสิ่งแวดล้อม

3. ด้านผลผลิต หรือผลที่ได้รับจากโครงการ (outcome) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทักษะคตินักเรียน ทักษะของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นกับครู และผลที่เกิดขึ้นกับสถาบัน

ตาราง 1 ตารางวิเคราะห์หลักสูตรของ สเดค

เกณฑ์การวิเคราะห์หลักสูตร		ข้อมูลที่ใช้ประเมินหลักสูตร	
ผลที่คาดหวัง	ผลที่เกิดขึ้น	เกณฑ์มาตรฐาน	เกณฑ์การตัดสินใจของบุคคลต่าง ๆ
ก. ด้านสิ่งที่มาก่อน			
- บุคลิกและนิสัยของนักเรียน			
- บุคลิกและนิสัยของครู			
๔ ล ๗			
ข. ด้านกระบวนการเรียนการสอน			
- การสื่อสาร			
- การจัดแบ่งเวลา			
๔ ล ๗			
ค. ด้านการผลิต			
- คะแนนทางการเรียนของนักเรียน			
- ความพึงพอใจของนักเรียน ๔ ล ๗			

ที่มา : (Stake, R. E., 1957, p.123)

2.4. รูปแบบของ การประเมินหลักสูตร ที่ช่วยในการตัดสินใจ(decision model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบ เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น รูปแบบของ สตีฟเฟิลบีม และไพรวีส

2.4.1. รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ ของ สตีฟเฟิลบีม รูปแบบ CIPP (The CIPP model) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ในการประเมินผลหลักสูตรนั้น มีสิ่งสำคัญที่เราต้องประเมินอยู่ 4 ด้าน คือ

1. การประเมินบริบท (context evaluation) คือการประเมินสภาพแวดล้อม เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตรโดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่า ควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไร จึงจะสนองความต้องการและปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบอยู่ การประเมินหลักสูตรนี้จะประเมินในเรื่องจุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร และเนื้อหาสาระที่อยู่ในหลักสูตร

2. การประเมินปัจจัยตัวป้อน (input evaluation) คือการประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร นักเรียน อุปกรณ์และสื่อการเรียน การสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ ฯลฯ เพื่อตรวจสอบดูว่า ปัจจัยตัวป้อนเหล่านี้เป็นอย่างไร มีผลหรือมีส่วนช่วยในการใช้หลักสูตรในเชิงปฏิบัติบรรลุผลหรือไม่อย่างไร

3. การประเมินกระบวนการ (process evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรในชั้นปฏิบัติการ หรือประเมินกระบวนการใช้หลักสูตร เพื่อตรวจสอบดูว่ากิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ของการใช้หลักสูตรในสถานที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องหรือไม่

4. การประเมินผลผลิต (product evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรโดยตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามจุดหมายหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ซึ่งอาจจะพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

จากแนวคิดในการประเมินผลองค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าว สามารถเขียนแสดงความสัมพันธ์ของการประเมินได้ดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 5 ภาพแสดงประเภทและความสัมพันธ์ของศัพท์เฟิลบีมต่อสิ่งที่คาดหวังและสิ่งที่เป็จริง
ที่มา : (Stufflebeam, 1971, p. 154)

และสามารถทำการประเมินเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แสดงไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 แสดงวิธีการประเมินองค์ประกอบโดยใช้รูปแบบการประเมินชิปปี้

บริบท	ปัจจัยเบื้องต้น	กระบวนการ	ผลผลิต
1. บรรยาย สภาพแวดล้อม	บรรยายวิเคราะห์ ทรัพยากรมนุษย์และ	รวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะสำหรับการ	กำหนดเกณฑ์การ วัดที่สัมพันธ์กับ
2. เปรียบเทียบ ปัจจัยป้อนเข้าและ ผลผลิตที่เป็นจริง	วัตถุประสงค์ที่เหมาะสม ยุทธวิธีการแก้ปัญหา และการออกแบบ	ตัดสินใจในโครงการ และกระบวนการที่ เป็นจริง	วัตถุประสงค์โดย การเทียบผลการ วัดกับเกณฑ์
3. เปรียบเทียบ ระบบการปฏิบัติที่ น่าจะเป็นและที่ เป็นไปได้	กระบวนการที่ เกี่ยวข้องที่เป็นไปได้		มาตรฐานและ แปลความหมาย ผลผลิตในรูปของ ข้อมูลที่ได้จาก
4. วิเคราะห์สาเหตุที่ ทำให้เกิดความ แตกต่างระหว่างสิ่งที่ คาดหวังกับสิ่งที่ เป็นจริง			องค์ประกอบทั้ง 3 เป็นพื้นฐาน

ที่มา : (Stufflebeam, 1971, p. 155)

จากการที่ได้ศึกษารูปแบบการประเมินผลหลักสูตรมาทั้งหมดข้างต้นดังที่กล่าวแล้ว ผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมบอนด์ เพื่อให้การประเมินผลแม่นยำและเที่ยงตรง ผู้วิจัยเลือกใช้ข้อมูล 2 แหล่ง คือผู้เชี่ยวชาญ และข้อมูลจากชั้นเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ มีการประเมินพฤติกรรม 3 ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจ (cognitive domain) ทักษะการปฏิบัติ (psychomotor domain) ความพึงพอใจ (affective domain) มาเป็นแนวทางในการประเมิน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ความสำคัญ

ในสังคมโลกปัจจุบัน การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม และเพื่อการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อให้สามารถนำประเทศไปสู่การแข่งขันด้านเศรษฐกิจ เข้าใจความแตกต่างทางการเมืองและวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นพลเมืองโลกในยุคโลกาภิวัตน์ การเรียนภาษาต่างประเทศจะช่วยให้ผู้เรียนมีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถสื่อสารกับชาวต่างประเทศได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมั่นใจ มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาและวัฒนธรรมต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีความเข้าใจและภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมไทย และสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ไทยไปสู่สังคมโลก

วิสัยทัศน์

การจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคาดหวังว่า เมื่อผู้เรียนเรียนภาษาต่างประเทศอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา ผู้เรียนจะมีเจตคติที่ดีต่อภาษาต่างประเทศ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ สื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ แสวงหาความรู้ ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวและวัฒนธรรมที่หลากหลายของประชาคมโลก และสามารถถ่ายทอดความคิดและวัฒนธรรมไทยไปยังสังคมโลกได้อย่างสร้างสรรค์

โครงสร้างของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ กำหนดตามระดับความสามารถทางภาษาและพัฒนาการของผู้เรียน (proficiency – based) เป็นสำคัญ โดยจัดแบ่งเป็น 4 ระดับคือ

1. ช่วงชั้นที่ 1 ป. 1 – 3 ระดับเตรียมความพร้อม (preparatory level)
2. ช่วงชั้นที่ 2 ป. 4 – 6 ระดับต้น (beginner level)
3. ช่วงชั้นที่ 3 ม. 1 – 3 ระดับกำลังพัฒนา (developing level)
4. ช่วงชั้นที่ 4 ม. 4 – 6 ระดับก้าวหน้า (expanding level)

สำหรับการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรในช่วงชั้นที่ 2 ผู้วิจัยจึงขอเน้นเรื่องหลักสูตรเฉพาะช่วงชั้นที่ 2 ดังต่อไปนี้

คุณภาพของผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดให้สาระการเรียนรู้กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศเป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร การเรียนภาษาต่างประเทศจะช่วยให้ผู้เรียนมีวิสัยทัศน์กว้างไกล และ

เกิดความมั่นใจในการที่จะสื่อสารกับชาวต่างชาติ รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อภาษาและวัฒนธรรมต่างประเทศ โดยยังความภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมไทย

การที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพได้ตามที่คาดหวังดังกล่าว หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ และคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ผู้เรียนพึงมีเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีแล้ว ไว้เป็นกรอบแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 2 (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)

1. เข้าใจและใช้ภาษาต่างประเทศ แลกเปลี่ยน และแนะนำเสนอข้อมูลข่าวสาร สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ชีวิตประจำวัน สิ่งแวดล้อมในชุมชน
2. มีทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศ เน้นการฟัง-พูด-อ่าน ตามหัวข้อเรื่องเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน สิ่งแวดล้อม อาหาร เครื่องดื่ม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เวลาว่าง และนันทนาการ สุขภาพและสวัสดิการ การซื้อ-ขาย ลมฟ้าอากาศ ภายในวงศัพท์ ประมาณ 1,050 – 1,200 คำ (ศัพท์ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม)
3. ใช้ประโยคเดี่ยว และประโยคผสม สื่อความหมายตามบริบทต่าง ๆ
4. เข้าใจข้อความที่เป็นความเรียงและไม่ใช่ความเรียงในการสนทนา ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในบริบทที่หลากหลาย
5. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษาและชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้าของภาษาคามบริบทของข้อความที่พบตามระดับชั้น
6. มีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ นำเสนอและสืบค้นข้อมูลความรู้ ในวิชาที่เรียนตามความสนใจและระดับชั้น
7. มีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศภายในห้องเรียน และในโรงเรียนในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและเพื่อความเพลิดเพลิน

สาระการเรียนรู้

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้

1. สาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร
2. สาระที่ 2 ภาษาและวัฒนธรรม
3. สาระที่ 3 ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น
4. สาระที่ 4 ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

สาระที่ 1 : ภาษาเพื่อการสื่อสาร

มาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจกระบวนการฟังและการอ่าน สามารถตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และนำความรู้มาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

มาตรฐาน ค 1.2 : มีทักษะในการสื่อสารทางภาษา แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร แสดงความรู้สึกและความคิดเห็น โดยใช้เทคโนโลยี และการจัดการที่ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มาตรฐาน ค 1.3 : เข้าใจกระบวนการพูด การเขียนและการสื่อสารข้อมูล ความคิดเห็น ความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพและมีสุนทรียภาพ

สาระที่ 2 : ภาษาและวัฒนธรรม

มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมเจ้าของภาษาและนำไปใช้ได้ อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ

มาตรฐาน ค 2.2 : เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับภาษาและวัฒนธรรมไทยและนำไปใช้อย่างมีวิจารณญาณ

สาระที่ 3 : ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

มาตรฐาน ค 3.1 : ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มการเรียนรู้สาระอื่นและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเปิดโลกทัศน์ของตน

สาระที่ 4 : ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

มาตรฐาน ค 4.1 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษา ชุมชนและสังคม

มาตรฐาน ค 4.2 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ การสร้างความร่วมมือและการอยู่ร่วมกันในสังคม

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (ช่วงชั้นที่ 2)

สาระที่ 1 : ภาษาเพื่อการสื่อสาร

มาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจกระบวนการฟังและการอ่าน สามารถตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และนำความรู้มาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

1. เข้าใจคำสั่ง คำขอร้อง ภาษาท่าทาง และคำแนะนำในสังคม

2. อ่านออกเสียง ประโยคและข้อความง่าย ๆ ได้ถูกต้องตามหลักการออกเสียง

3. เข้าใจคำ ประโยค ข้อความสั้น ๆ โดยถ่ายโอนเป็นภาพหรือสัญลักษณ์และถ่ายโอนข้อมูลจากภาพหรือสัญลักษณ์เป็นประโยคหรือข้อความสั้น ๆ

4. เข้าใจบทสนทนา เรื่องสั้น เรื่องเล่า และนิทาน

มาตรฐาน ค 1.2 : มีทักษะในการสื่อสารทางภาษา แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร แสดงความรู้สึก และความคิดเห็น โดยใช้เทคโนโลยี และการจัดการที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. ใช้ภาษาง่าย ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยใช้นวัตกรรมง่าย ๆ และสื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในสถานศึกษา

2. ใช้ภาษาง่าย ๆ สั้น ๆ เพื่อแสดงความต้องการของตนเอง เสนอความช่วยเหลือ ผู้อื่น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยใช้สื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

3. เข้าใจคำใช้ภาษาง่าย ๆ เพื่อขอและให้ข้อมูล อธิบายเกี่ยวกับบุคคล และสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน และสร้างองค์ความรู้ โดยใช้ประโยชน์จากการสื่อสารทางการเรียนทางภาษาและผลจากการฝึกทักษะต่าง ๆ

4. เข้าใจบทสนทนาใช้ภาษาง่าย ๆ เพื่อแสดงความรู้สึกของตน และบอกเหตุผล โดยใช้ประโยชน์จากการเรียนทางภาษาและผลจากการฝึกทักษะต่าง ๆ รวมทั้งเลือกวิธีการเรียนภาษาต่างประเทศที่ได้ผลดี

มาตรฐาน ค 1.3 : เข้าใจกระบวนการพูด การเขียนและการสื่อสารข้อมูล ความคิดเห็นและความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพและมีสุนทรีย์ภาพ

1. ใช้ข้อมูลง่าย ๆ เกี่ยวกับตนเอง สิ่งแวดล้อมและสังคมใกล้ตัวด้วยข้อความสั้น ๆ

2. นำเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ตัว

3. นำเสนอความคิดเห็นที่มีเรื่องราวต่าง ๆ ที่ใกล้ตัวได้อย่างมีวิจารณ์ญาณ

4. นำเสนอบทเพลงหรือบทกวีที่รู้จัก หรือข้อมูลจากสื่อประเภทต่าง ๆ ตามความสนใจ ด้วยความสนุกสนาน

สาระที่ 2 : ภาษาและวัฒนธรรม

มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมเจ้าของภาษาและนำไปใช้ได้ อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ

1. เข้าใจรูปพฤติกรรมและการใช้ถ้อยคำ ส่วนวนในการติดต่อปฏิสัมพันธ์ตามวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา

2. รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณี เทศกาล งานฉลองในวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา

สาระที่ 3 : ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

มาตรฐาน ค 3.1 : ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มการเรียนรู้สาระอื่นและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเปิดโลกทัศน์ของตน

1. เข้าใจและถ่ายทอดเนื้อหาสาระภาษาต่างประเทศง่าย ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเรียนรู้สาระอื่น ๆ

2. เข้าใจและถ่ายทอดเนื้อหาสาระภาษาต่างประเทศง่าย ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเรียนรู้สาระอื่น ๆ เป็นภาษาต่างประเทศ

สาระที่ 4 : ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

มาตรฐาน ค 4.1 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษา ชุมชนและสังคม

1. สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษา ด้วยวิธีการและรูปแบบง่าย ๆ

2. ใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารกับบุคคลในสถานศึกษา

มาตรฐาน ค 4.2 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การศึกษาต่อการประกอบอาชีพ การสร้างความร่วมมือและการอยู่ร่วมกันในสังคม

1. ใช้ภาษาต่างประเทศอย่างง่าย เพื่อสื่อสารชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ตามสถานการณ์จำลอง หรือสถานการณ์จริง

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ถึงแม้ว่าจะมีหลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรแม่แบบอยู่แล้วก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรแม่แบบไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับท้องถิ่นไว้อย่างสมบูรณ์ การพัฒนาหลักสูตรประเพณีท้องถิ่น สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะเกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สาระที่ 3 ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น มาตรฐานที่ 3.1 ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเปิดโลกทัศน์ของตนเอง โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 ป. 4 – 6 คือความเข้าใจและถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เป็นภาษาต่างประเทศ

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การเรียนการสอนภาษา เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งอาศัยทฤษฎีและวิธีการต่าง ๆ มากมาย ทฤษฎีและวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่ การศึกษาถึงความต่อเนื่องตามลำดับของเนื้อหา หน้าที่ทางภาษา ความหลากหลายของภาษา วัฒนธรรม และการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันจึงทำให้เกิดความหลากหลายของแนวคิดขึ้น และก่อให้เกิดวิธีสอนที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นในการกำหนดแนวทางในการเรียนการสอนภาษา ครูผู้สอนจึงควรจัดระเบียบความคิดเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการสอนของตนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน (กรมวิชาการ , 2545)

แนวคิดเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศมีหลากหลายวิธีซึ่งแตกต่างกันตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลของแต่ละวิธีก็มีลักษณะที่แตกต่างกันด้วย วิธีการสอนภาษาต่างประเทศที่นิยมใช้กันอยู่ตามรายละเอียดต่อไปนี้ (นพแก้ว ณ พัทลุง , 2548 หน้า 13)

1. วิธีการสอนแบบไวยากรณ์และแปล (grammar - translation method)

วิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล เริ่มต้น ค.ศ. 1466 ในสมัยกรีกและลาตินเป็นวิธีการที่เน้นในเรื่องการจดกฎไวยากรณ์ และคำศัพท์ การประยุกต์ใช้ได้โดยตรงคือ การแปลวรรณคดี คำราชา โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความซาบซึ้งในวรรณคดีในภาษานั้น ๆ กิจกรรมที่ใช้เช่น การตั้งคำถามจากการอ่าน การแปลวรรณคดีจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง และ ไม่เน้นกฎทางภาษาศาสตร์ บทบาทของผู้สอน คือการจำกฎเกณฑ์ทางภาษาที่ชัดเจน ซึ่งไม่เน้นการสนทนา และ บทบาทของผู้เรียน คือการจดจำและปฏิบัติตามผู้สอน

วิธีสอนแบบนี้ ผู้เรียนสามารถเข้าใจความหมายของคำศัพท์และไวยากรณ์ทันที ไม่ต้องใช้เวลาอธิบายให้เสียเวลา แต่ผู้เรียนไม่สามารถนำมาใช้พูดในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าผู้เรียนรู้ความหมายของคำศัพท์และไวยากรณ์ต่าง ๆ เพราะการสอนแบบนี้ไม่เน้นการฟัง และการพูดเลย

2. วิธีการสอนแบบตรง (direct method)

วิธีการสอนแบบตรงเป็นวิธีที่พัฒนามาโดย วิลเฮล์ม วิกเตอร์ (Wilhelm Victor) นักการศึกษาชาวเยอรมัน ซึ่งเริ่มต้นใน ค.ศ. 1800 วิธีนี้จะเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ในการพูดการฟัง เป็นวิธีที่คัดแปลงมาจากวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล วิธีสอนแบบตรงพยายามจะบูรณาการการใช้ภาษาในการเรียนการสอน การสอนเริ่มต้นด้วยบทสนทนา (dialogue) การสอนวิธีนี้จะไม่ใช่ภาษาแม่ ไม่มีการแปลและไม่มีการวิเคราะห์โครงสร้างทางไวยากรณ์ แบบฝึกหัดมักจะเป็นชุดของคำถามตามบทสนทนา และวัฒนธรรม ถือเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้

วิธีการสอนแบบนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติคือเริ่มต้นจากการฟังและพูด ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอ่านและการเขียน และการเรียนแบบบูรณาการ หากจะใช้วิธีสอนแบบนี้ให้ประสบความสำเร็จ ผู้สอนจะต้องเป็นเจ้าของภาษาหรือผู้ใช้ภาษาอังกฤษได้ดี หากผู้สอนใช้ภาษาผิด ๆ ถูก ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนแบบสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้ สำหรับประเทศไทยแล้วเป็นการยากในเรื่องดังกล่าว

3. วิธีการสอนแบบฟัง - พูด (audio - lingual method)

วิธีการสอนแบบฟัง-พูดเดิมเรียกว่า aural - oral method แต่เนื่องจากคำว่า "aural" (เกี่ยวกับหู) และ "oral" (เกี่ยวกับปาก) ออกเสียงคล้ายกันทำให้เกิดความสับสน จึงเรียกใหม่เป็น Audio-Lingual Method ซึ่งเป็นวิธีที่อยู่บนพื้นฐานของจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (behavior psychology) ซึ่งเชื่อว่ารูปแบบทางภาษาศาสตร์ของผู้เรียนที่ถูกต้องได้มาโดยฝึกพูดรูปแบบประโยคซ้ำ ๆ จนกว่าจะสร้างรูปแบบภาษาอื่นได้ บทบาทของผู้สอน คือการออกแบบการฝึกพูด และบทบาทของผู้เรียน คือการจดจำและเรียนรู้ ซึ่งเขาต้องฝึกสนทนาซ้ำ ๆ โดยไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้ ทักษะเรียงลำดับจากการฟัง พูด อ่าน และเขียน การสอนโดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภาษาแม่และภาษาต่างประเทศ ผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จจะได้รับการเสริมแรง และผู้สอนต้องดูแลผู้เรียนอย่างดีเพื่อป้องกันความผิดพลาดในการใช้ภาษา

วิธีการสอนแบบนี้ เป็นไปตามการสอนสอนตามธรรมชาติของการเรียนรู้ภาษา คือเริ่มจากการฟัง และการพูด เพิ่มความมั่นใจในการออกเสียงของผู้เรียน แต่การฝึกซ้ำซ้ำซ้ำอีกอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

4. วิธีการสอนแบบเงียบ (the silent way)

วิธีการสอนแบบเงียบเกิดใน ค.ศ. 1970 เป็นวิธีที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ในชั้นเรียน ในขณะที่ผู้เรียนสนทนาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยใช้ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน ความผิดพลาดของผู้เรียน ถือเป็นเรื่องปกติในการเรียนรู้ ความเงียบของผู้สอนช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในการเริ่มต้นการเรียนรู้ บทบาทของผู้สอน คือผู้ช่วยเหลือและผู้เชี่ยวชาญ ส่วนบทบาทของผู้เรียน คือการยึดตัวของผู้เรียนเป็นสำคัญ

วิธีการสอนแบบนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการใช้การแก้ปัญหา หรือสร้างชิ้นงานเป็นสื่อ แต่วิธีนี้ไม่เหมาะกับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ และผู้สอนในประเทศไทยได้รับการอบรมวิธีนี้ยังมีน้อยมาก

5. วิธีการสอนตามแนวธรรมชาติ (natural approach)

วิธีการสอนตามแนวธรรมชาติเป็นวิธีที่พัฒนาขึ้นมาโดย เทรซี เทเรล (Tracy Terrell) และ สตีเฟน คราเชน (Stephen Krashen) ในปี ค.ศ. 1977 ในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าภาษาเป็นกลุ่มของข้อมูลหรือข่าวสารที่สามารถเข้าใจได้ บทบาทของผู้สอน คือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติและบทบาทของผู้เรียน คือการตอบสนองตามธรรมชาติ แนวคิดนี้เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับเริ่มต้น สำหรับเทคนิคหรือวิธีการที่ใช้ เช่น วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (total physical response method) ซึ่งมีความเชื่อว่าความเข้าใจการฟังพัฒนามาก่อนการสนทนา แอชเชอร์ (Asher, 1979) กล่าวว่าการสอนแบบนี้ผสมผสานระหว่างข้อมูลทักษะโดยการใช้ ระบบการเคลื่อนไหวของร่างกาย โดยเป็นการผสมผสานทักษะต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเข้าใจภาษาพูดก่อนพัฒนาทักษะการพูด สิ่งสำคัญคือโครงสร้างหลัก ถ่ายโยง หรือหรือการสื่อสารข้อมูล ผู้เรียนไม่โดนบังคับให้พูด ขึ้นอยู่กับความพร้อมตามธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละคน และเริ่มพูดเมื่อผู้เรียนรู้สึกสบายใจและมีความมั่นใจ

วิธีการสอนแบบนี้ เป็น ไปตามการสอนตามธรรมชาติของการเรียนรู้ภาษา ไม่สร้างความน่าเบื่อหน่ายเพราะผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม

6. วิธีการสอนตามแนวการสื่อสาร (communicative approach)

วิธีการสอนตามแนวการสื่อสารมีความเชื่อว่าภาษาคือการสื่อสาร จุดมุ่งหมายของการสอนตามแนวนี้คือการสร้างบริบทจริงสำหรับการเรียนรู้ภาษาในชั้นเรียน เน้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาและสามารถในการแสดงความคิด ความรู้สึก เจตคติและความต้องการ การตั้งคำถาม กิจกรรมการแก้ปัญหา และการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลเป็นหลักเบื้องต้นของการสื่อสาร โดยผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมสื่อสารโดยใช้วัสดุจริง ซึ่งเป็นการฝึกฝนในสิ่งที่มีความหมายแก่ผู้เรียน

บทบาทของผู้สอนคือ การสร้างสถานการณ์จริงในชั้นเรียน และบทบาทของผู้เรียนคือ การทำกิจกรรมดังกล่าว

วิธีการสอนแบบนี้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาสื่อสารในสถานการณ์ที่มีความหมาย สร้างเจตคติที่ดีในการเรียน และมีโอกาสในการใช้ภาษาในหลายลักษณะ แต่ผู้สอนต้องเตรียมตัว และเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อม จะทำให้การสอนนั้นได้ผลยิ่งขึ้น

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษนั้นไม่มีสูตรสำเร็จ หรือวิธีการใดดีที่สุด ขึ้นอยู่กับกิจกรรมและเนื้อในสิ่งที่สอน เป็นหน้าที่ของผู้สอนซึ่งต้องประยุกต์ใช้แนวคิดต่าง ๆ ไปใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจและวัยของผู้เรียน รวมทั้งสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะบรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

นอกจากแนวคิดในการสอนภาษาที่กล่าวถึงทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางภาษาของผู้เรียนแล้ว ผู้สอนจำเป็นต้องรู้และเข้าใจในแนวทางการจัดการเรียนรู้อัตโนมัติที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ตามรายละเอียดดังนี้ (นพเก้า ณ พัทลุง, 2548 หน้า 29)

1. การเรียนรู้แบบร่วมมือ
2. การเรียนรู้แบบบูรณาการ
3. การเรียนรู้จากการทำโครงการ
4. การเรียนรู้แบบ 4 MAT

การเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) หมายถึงการจัดการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับเพื่อนให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามสภาพวัฒนธรรม นั่นคือ ให้ผู้เรียนมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะเป็นประชาธิปไตยและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (กรมวิชาการ, 2545) นอกจากนี้ (นพเก้า ณ พัทลุง, 2546, หน้า 2,9) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นยุทธวิธีการสอนวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้งานสำเร็จบรรลุผลที่วางไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทุกคนช่วยกันทำงานมากกว่าทำงานคนเดียว และรับผิดชอบผลงานของกลุ่มร่วมกัน

การเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (integrated learning) คือยุทธศาสตร์การเรียนรู้ซึ่งเปิดโอกาสให้ใช้วิธีการตั้งคำถาม (questioning) และกระบวนการแก้ปัญหาเป็นตัวแทนกระบวนการแสวงหาความรู้และทักษะ โดยไม่ยึดติดในโครงสร้างของสาขาวิชาต่าง ๆ ทางด้านวิชาการเพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (กรมวิชาการ, 2545)

การเรียนรู้จากการทำโครงการ

โครงการ คือ งานศึกษาค้นคว้าที่ผู้เรียนทำร่วมกัน เกี่ยวกับหัวข้อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่ผู้เรียนต้องการศึกษา แล้วดำเนินการศึกษาค้นคว้าภายในเวลาที่ตกลงกันได้ จนได้ผลออกมาตามที่ตั้งจุดประสงค์ไว้ (กรมวิชาการ, 2545) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (project-based learning = PBL) เป็นรูปของกิจกรรมในชั้นเรียนซึ่งเปลี่ยนจากการฝึกฝน โดยใช้เวลาสั้น ๆ ในชั้นเรียน หรือใช้บทเรียนที่เน้นผู้สอนเป็นสำคัญ (teacher-centered lessons) มาเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลานานแบบสหวิทยาการ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและบูรณาการกับชีวิตจริงและได้ลงมือปฏิบัติการเรียนรู้จากการทำโครงการช่วยสร้างแรงจูงใจโดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามที่สนใจ โคนเริ่มจากคำถามและตอบคำถามนั้นโดยคิดแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังให้โอกาสในการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ โดยผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการทำโครงการแทนที่เรียนรู้เพียงวิชาเดียว นอกจากนี้ได้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและทำงานร่วมกับคนอื่น สร้างการตัดสินใจและแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ช่วยสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ ผู้อำนวยการความสะดวก และผู้เรียนร่วมกัน เมื่อผลงานสำเร็จ มีการอภิปรายและเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และร่วมแสดงความคิดเห็นกับผู้สอนคนอื่น ๆ ผู้ปกครองหรือชุมชน (San Mateo County Office of Education, 2005)

การเรียนการสอนแบบ 4 MAT

การสอนแบบ 4 MAT เป็นการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์จากการรับรู้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม มีการจัดการข้อมูลด้วยการสังเกตอย่างใคร่ครอง เชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมของตนเอง ผู้เรียนจะบูรณาการสิ่งที่ได้จากการสังเกตมาเป็นความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม แล้วนำมาลงมือปฏิบัติให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้ความรู้ การค้นคว้า และการทดลองปฏิบัติ กิจกรรมเน้นการเรียนแบบร่วมมือ การอภิปราย การทำงานกลุ่ม และกิจกรรมการแก้ปัญหา (กรมวิชาการ, 2545)

การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้นั้น แมรี ฟินอคเชียโร และ ซิดนีย์ ซาโก (Finocchiaro, M. & Sako, S 1983, pp. 12 -14) ได้สรุปไว้เป็นข้อๆ ดังนี้

1. เพื่อประเมินวิธีสอนของครูว่าวิธีสอนแบบใดช่วยให้เกิดการเรียนรู้และวิธีสอนแบบใดที่ต้องการปรับปรุง
2. เพื่อประเมินสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ของผู้เรียนว่ามีความรู้ ความสามารถตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด
3. เพื่อจำแนกหรือจัดลำดับความสามารถของนักเรียนแต่ละคน เพื่อจัดชั้นเรียน แบ่งกลุ่มนักเรียนตามความสามารถเพื่อให้นักเรียนได้เรียนในกลุ่มที่มีความสามารถเท่าเทียมกัน

4. เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่องและจุดเด่นในการเรียนภาษาของแต่ละบุคคล
5. เพื่อประโยชน์ในการสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนที่เรียนอ่อน หรือล่าช้าเพื่อน
6. เพื่อประเมินประสิทธิภาพในการสอนของครู
7. เพื่อทราบถึงกระบวนการเรียนรู้ภาษาของเด็กในแต่ละระดับอายุ
8. เพื่อทดสอบผลการทดลองเกี่ยวกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน

เครื่องมือการวัดผลและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนภาษาต่างประเทศ เน้นที่การวัดและประเมินผลสภาพที่แท้จริงของผู้เรียนและสภาพจริงของการเรียนการสอน จากพฤติกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออก ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสามารถและสมรรถภาพของผู้เรียนและจากการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งชี้ให้เห็นวิธีการตัดสินใจและการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง การประเมินความสามารถในการใช้ภาษาต้องใช้วิธีการและเครื่องมือวัดที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น การวัดภาคปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน การบันทึกพฤติกรรม แฟ้มสะสมงาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

การดำเนินการวัดผลและประเมินผล

ไพศาล หวังพานิช กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผล สามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ (ไพศาล หวังพานิช, 2526, หน้า 28)

1. การวัดแบบอิงเกณฑ์ เป็นการตรวจสอบความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนว่ามีพฤติกรรมและคุณลักษณะต่าง ๆ ถึงระดับเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่

2. การวัดแบบอิงกลุ่ม เป็นการตรวจสอบความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนเปรียบเทียบกับนักเรียนส่วนใหญ่ เพื่อที่จะสรุปผลการเรียน

การวัดและประเมินผล สามารถดำเนินการได้เป็น 3 ระยะ คือ

1. การวัดผลก่อนเรียน เป็นการวัดผลเพื่อสำรวจความพร้อมของผู้เรียนว่ามีพฤติกรรมความสามารถ ประสบการณ์เดิมอย่างไร

2. การวัดผลระหว่างสอน เป็นการวัดเพื่อหาข้อบกพร่องหรืออุปสรรคในการเรียนของผู้เรียน เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องนั้น ๆ

3. การวัดผลหลังสอน เป็นการวัดเพื่อสรุปผลการเรียนว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

สำหรับ ทิพวัลย์ โกวาทวี (2537, หน้า 39) การประเมินผลนั้นทำได้ 2 ประการ คือ

1. ประเมินผลย่อย มีลักษณะดังนี้

1.1 ในขณะที่ครูทำการสอนนั้นย่อมมีการทดสอบอยู่ตลอดเวลา เริ่มตั้งแต่การทำข้อสอบก่อนเรียน เมื่อได้คะแนนแล้วครูก็นำมาประเมินค่า คูพื้นฐานความรู้ของเด็กนักเรียน เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการเตรียมการสอนต่อไป

1.2 ครูอาจจะแบ่งบทเรียนออกเป็นหน่วยย่อย ๆ หลายหน่วย หรืออาจจะแบ่งเป็นบทหนึ่ง ๆ เมื่อจบบทเรียนแล้วก็มีการทดสอบ เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน

1.3 การประเมินผลย่อยนี้จะทำขณะที่ครูกำลังสอนอยู่ และควรจะทำกระทันหันต่อไปเรื่อยๆ โดยสม่ำเสมอ เมื่อพบข้อบกพร่องคอนใดก็จะแก้ไขได้ทันที

1.4 การประเมินผลย่อย มุ่งเพื่อนำผลมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นไม่ได้ นำผลมาตัดสินได้หรือตกแต่ประการใด

2. ประเมินผลรวมมีลักษณะดังนี้ คือ

การประเมินผลรวมเป็นการนำคะแนนมาตัดสินได้หรือตก อาจจะประเมินเมื่อจบบทเรียนของแต่ละบท และเก็บคะแนนไว้ปลายภาคหรือประเมินเมื่อจบหลักสูตรหรือจบภาคการศึกษา เป็นการประเมินรวมเพื่อตัดสิน ได้หรือตก บางครั้งก็เอาคะแนนท้ายบทรวมกับคะแนนปลายภาคตัดสินได้ หรือ ตก ทั้งนี้แล้วแต่ครูจะเห็นสมควร

จะเห็นได้ว่า การวัดผลและประเมินผล เป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการเรียนการสอน เป็นกระบวนการที่ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทั้งผู้สอนและผู้เรียน เพื่อตรวจสอบดูว่าการจัดการศึกษา หรือการจัดการเรียนการสอนได้ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด ใช้การวัดและประเมินผลอย่างหลากหลายและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเป็นการวัดผลแบบอิงเกณฑ์ สามารถดำเนินการได้ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน

ประเพณีท้องถิ่น

ความสำคัญและความเป็นมา

ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ที่สืบทอดวัฒนธรรมมานับนาน มีขนบธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งสั่งสมผ่านกาลเวลานานนับศตวรรษ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงคำว่า "วิถีไทย" หรือ "ความเป็นไทย" จึงมีอาจสรุปความหมายได้ในประโยคสั้น ๆ เพราะในความเป็นไทยนั้นประกอบด้วยความหลากหลายในด้านระเบียบแบบแผน ภูมิปัญญาและการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชนชาติไทยเป็นชนชาติที่รู้จักการปรับตัวและเป็นผู้มีเหตุผล

สังคมไทยได้สั่งสมประเพณีต่าง ๆ ไว้อย่างละเอียด ลุ่มลึกและแผ่แนววิถีที่ลึกซึ้งมาเป็นเวลาอันยาวนาน และได้ถ่ายทอดเกี่ยวกับระเบียบประเพณีมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้วยการอบรมสั่งสอน การทำให้ดูเป็นตัวอย่างและด้วยกระบวนการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ระเบียบประเพณีเหล่านี้มีคุณค่าอย่างมากสมควรที่ชนชาติไทยจะได้รับการถ่ายทอดเพื่อสังคมไทย

ตลอดไปเพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพชนและแสดงออกถึงเอกลักษณ์ไทยอย่างชัดเจน

ปัจจุบันมีการตื่นตัวอย่างมากในการที่จะปลูกฝังให้คนไทยรุ่นใหม่ได้เข้าใจซาบซึ้งในศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี อันเป็นวัฒนธรรมที่งดงามของชาติ การส่งเสริมวัฒนธรรมนี้ทำได้หลายวิธีทั้งการผ่านสื่อและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ประเพณีของประเทศไทยเราเป็นสิ่งที่งดงาม คนไทยทุกคนควรรู้จักและยึดถือปฏิบัติ

ความหมาย

ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนที่เห็นว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และมีการปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด หมั้นหมาย แต่งงาน ดायบวช ปลูกบ้าน เป็นต้น

ประเพณีท้องถิ่น หมายถึง ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น โดยเฉพาะท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง (ประเพณีของแต่ละภาค) ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนที่เห็นว่า ถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และมีการปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การหมั้น การแต่งงาน การบวช การปลูกบ้าน เป็นต้น

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญของตำบลหนองสะเดา

ที่ตั้ง

ตำบลหนองสะเดา ตั้งอยู่ในอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ห่างจากที่ทำการปกครองอำเภอสามชุก ประมาณ 17 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 43 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 26,875 ไร่ ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะการเพาะปลูกและมีแหล่งน้ำที่ไว้ใช้ในการทำการเกษตร และมีภูมิประเทศดังนี้ ทิศเหนือ จดตำบลวังศรีราชและอำเภอเดิมบางนางบวช ทิศใต้จดตำบลหนองผักนากและอำเภอสามชุก ทิศตะวันออกจดตำบลกระเสียวและอำเภอสามชุก ทิศตะวันตกจดตำบลหนองโพธิ์และอำเภอหนองหญ้าไซจำนวนหมู่บ้าน 10 หมู่ ประชากรตำบลหนองสะเดา มีประชากรทั้งสิ้น 5,266 คน แยกเป็นชาย 2,537 คน เป็นหญิง 2,729 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 123 คนต่อตารางกิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก การทำไร่และการทำสวนเป็นอาชีพรอง เนื่องจากภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมเขตร้อน ในฤดูฝนมีฝนตกชุกมากเหมาะแก่การทำนา

ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนหนองสะเดา

ประเพณีไทยเป็นการแสดงออกถึงความหมายและคุณค่าของวัฒนธรรมอันดีงามของไทย สมควรที่คนไทยจะรับรู้ เข้าใจความหมายและคุณค่า เพื่อความภาคภูมิใจและเข้าใจความเป็นไทยร่วมกัน แบ่งได้กว้าง ๆ ดังนี้

1. ประเพณีตามเทศกาล เช่น งานสงกรานต์ กฐิน ลอยกระทง เป็นต้น
2. ประเพณีตามช่วงอายุ เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน และการตาย เป็นต้น (อุดม เขยกิจวงศ์, วิมล จิโรจพันธ์, และประชิด สุกตะพัฒนา 2548 หน้า 83) สังคมในชนบท วิถีชีวิตของผู้คนแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์แตกต่างกันเพราะความรู้อุดมสมบูรณ์และการปฏิบัติที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งเป็นส่วนที่ได้จากการเรียนรู้ และการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ สำหรับประเพณีท้องถิ่นในชุมชนหนองสะเดาก็คงเช่นเดียวกันคือมีประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดและปฏิบัติสืบทอดกันมาเช่นเดียวกับชุมชน และท้องถิ่นอื่น ๆ แต่แนวทางในกาปฏิบัติ นั้นอาจแตกต่างกันบ้างตามข้อความที่กล่าวมาแล้ว ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนหนองสะเดาที่ปฏิบัติกันในปัจจุบัน เช่น ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีขึ้นศาล ประเพณีการบวชพระ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีทางศาสนา เป็นต้น

จากการสอบถาม และสัมภาษณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดทำพัฒนาหลักสูตร ประเพณีท้องถิ่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ 5 ประเพณี ปรากฏว่ามีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร คือ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสงกรานต์, ประเพณีลอยกระทง, ประเพณีขึ้นศาล, ประเพณีการบวชพระประเพณีการแต่งงาน, ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่, ประเพณีทางศาสนา ดังได้สรุปแต่ละประเพณีไว้ดังนี้

1. **ประเพณีสงกรานต์** จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ เห็นว่าเป็นช่วงเวลาที่มิวันหยุดงานประจำที่ประชาชนในท้องถิ่นได้ไปทำงานต่างภูมิลำเนา ได้มีโอกาสกลับบ้านมาพบปะ พ่อ แม่ และญาติพี่น้อง มีโอกาสได้ร่วมทำบุญ และสังสรรค์กัน และในวันสงกรานต์นี้ยังถือว่าเป็นวันแห่งครอบครัวอีกด้วย

ลักษณะพิเศษของประเพณีสงกรานต์ในชุมชนหนองสะเดาคือ ในชุมชนนี้จะไม่นิยมจัดงานที่เป็นงานใหญ่โต แต่ทุกบ้านจะจัดพิธีรดน้ำผู้ใหญ่ในหมู่ญาติพี่น้อง และบุคคลที่ตนให้ความเคารพนับถือ อาจมีของขวัญไปกราบญาติผู้ใหญ่เพื่อขอพรให้เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต แต่จะมีพิธีทางศาสนาคือการทำบุญตักบาตร ปลอ่ยนบก ปลอ่ยปลา ก่อเจดีย์ทราย และสงฆ์น้ำพระที่วัดร่วมกัน ซึ่งการทำบุญนี้จะมี 3 วัน

ความหมาย

คำว่า “สงกรานต์” แปลว่า “ย่างขึ้น” หรือ “ก้าวขึ้น” “การย้ายที่” “การเคลื่อนที่” วันสงกรานต์ก็คือวันที่ดวงอาทิตย์ก้าวขึ้นสู่ราศีเมษ ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ทางสุริยคติ โดยกำหนดเอาวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี และมักนิยมเรียกววันนี้ว่า “วันมหาสงกรานต์”

นอกจากนี้ยังมีวันที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์อยู่อีก ได้แก่ “วันเนา” แปลว่า “อยู่” “วันเนา” จึงหมายถึง วันที่ดวงอาทิตย์ได้ก้าวขึ้นมาอยู่ในราศีใหม่เรียบร้อยแล้ว ในที่นี้หมายถึงวันที่ 14 เมษายน ซึ่งถัดจากวันมหาสงกรานต์นั่นเอง

ความเชื่อ

ด้วยความเชื่อว่า “วันมหาสงกรานต์” เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณ ดังนั้นเมื่อวันดังกล่าวมาถึง ชาวพุทธทั้งหลายต่างมีความยินดีที่มีชีวิตยืนยาวมาได้จนถึงวันสงกรานต์ จึงพากันประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นบุญ เป็นกุศล เพื่อให้เป็นสิริมงคลและเป็นการต้อนรับปีใหม่ อาทิ เช่น การทำบุญตักบาตร การสงน้ำพระภิกษุ การสงน้ำพระพุทธรูป การก่อพระเจดีย์ทราย การปล่อยนก ปล่อยปลา งดเว้นการใช้แรงงานสัตว์ เช่น วัว ควาย เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีการรดน้ำเพื่อขอพรจากผู้ใหญ่เป็นการแสดงความกตัญญูแก่ผู้ที่ต่อท่านผู้มีพระคุณ ซึ่งชาวไทยมีความเชื่อว่า จากกุศลกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนี จะช่วยให้ชีวิตมีแต่ความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ประวัติ

จากศิลาจารึกที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามมีความโดยย่อว่า ในอดีตกาลมีมหาเศรษฐีสองผัวเมียคู่หนึ่งซึ่งอาภัพบุตร ถูกนักเลงสุราที่มีบุตรชายสองคนมีผิวพรรณงามดังทองพุดจาเขาะเขี่ย เศรษฐีเกิดความละอายจึงไปบวงสรวงต่อพระอาทิตย์ พระจันทร์ เพื่อขอบุตร ทำอยู่สามปีก็ยังไม่มียบุตร ครั้นต่อมาในวันสงกรานต์เป็นวันที่พระอาทิตย์ก้าวขึ้นสู่ราศีเมษเศรษฐีได้ไปทำพิธีบวงสรวงต่อต้นไทรริมฝั่งน้ำเพื่ออธิษฐานขอบุตร เทพยดาที่อยู่ ณ ต้นไทร มีความเมตตา จึงขึ้นไปเฝ้าพระอาทิตย์ เพื่อทูลขอบุตรให้แก่เศรษฐีพระอินทร์จึงให้ธรรมาบาลเทพบุตรลงมาปฏิสนธิในครรภ์ของภรรยาเศรษฐี เมื่อคลอดออกมาก็ได้นามว่าธรรมาบาลกุมาร เศรษฐีก็ได้ปลูกปราสาทสูง 7 ชั้น ไว้ ณ ต้นไทรใกล้กับที่อธิษฐานขอบุตร แถบนั้นเป็นที่อยู่อาศัยของนกเป็นจำนวนมาก ทำให้ธรรมาบาลกุมารสามารถเข้าใจภาษานก และมีความสามารถบอกการมงคลต่าง ๆ ได้

ขณะนั้นชาวโลกนับถือท้าวกบิลพรหมว่าเป็นผู้ประทานมงคลต่าง ๆ แก่มนุษย์ เมื่อท้าวกบิลพรหมทราบถึงความสามารถของธรรมาบาลกุมาร จึงได้ลงมาถามปัญหาแก่ธรรมาบาลกุมาร โดยมีสัญญาว่า ถ้าธรรมาบาลกุมารตอบปัญหาได้ ท้าวกบิลพรหมจะตัดศีรษะของคนเป็นการบูชา แต่ถ้าธรรมาบาลกุมารตอบปัญหาไม่ได้ ก็จะต้องตัดศีรษะของธรรมาบาลกุมารเช่นกัน ปัญหาดังกล่าวมี 3 ข้อ คือ

ข้อที่ 1 เวลาเช้า ราศีอยู่ที่ใด

ข้อที่ 2 เวลาเที่ยง ราศีอยู่ที่ใด

ข้อที่ 3 เวลากลางคืน ราศีอยู่ที่ใด

ธรรมชาติพยายามคิดแต่ก็คิดปัญหานี้ถึง 6 วัน ก็ยังคิดไม่ออก ไกลถึงกำหนด 7 วัน ตามสัญญาาก็เกิดกลัวอาญา จึงหนีออกจากปราสาท ไปหลบอยู่ที่ใต้ต้นตาลสองต้น บังเอิญที่ต้นตาลต้นหนึ่งมีนกอินทรีสองตัวผัวเมียทำรังอาศัยอยู่ ครั้นพอพลบค่ำนกทั้งสองได้คุยกันถึงเรื่องที่จะไปหาอาหารในวันรุ่งขึ้น ซึ่งนกอินทรีตัวผู้ก็พูดว่า พรุ่งนี้เราไม่ต้องไปหาอาหารไกล เพราะเป็นวันที่ธรรมชาติจะถูกตัดศีรษะเนื่องจากไม่สามารถตอบปัญหาของท้าวภิลพรหมได้ นางนกจึงถามว่ามีปัญหาว่าอย่างไร และคำตอบที่ถูกต้องคืออะไร เมื่อนกที่เป็นสามเฒ่าถึงปัญหาทั้ง 3 ประการ ก็ได้บอกคำตอบที่ถูกต้องให้ภรรยาฟังว่า

เวลาเช้า ราศีอยู่ที่หน้า เวลาคืนเข้ามณูษย์ทั้งหลายจึงได้เอาน้ำมาล้างหน้า

เวลาเที่ยง ราศีอยู่ที่อก มณูษย์ทั้งหลายจึงเอาน้ำและเครื่องหอมมาประพรมที่อก

เวลาค่ำ ราศีอยู่ที่เท้า มณูษย์ทั้งหลายก่อนเข้านอน จึงเอาน้ำล้างเท้าฝ่ายธรรมชาติ

กุมาร ซึ่งได้ยินมาจากนกอินทรีทั้งสองคุยกันแล้ว รีบกลับมายังปราสาท ครั้นวันรุ่งขึ้น ซึ่งเป็นวันสุดท้ายตามสัญญา ท้าวภิลพรหมก็ได้ลงมาเพื่อรับฟังคำตอบจากธรรมชาติ กุมาร กุมารก็แก้ปัญหาคตามที่ได้ยินมาจากนกอินทรีซึ่งท้าวภิลพรหมก็ยอมรับว่าถูกต้องทั้ง สาม ข้อ และยอมเป็นผู้แพ้ตามสัญญาจึงตรัสเรียกธิดาทั้ง 7 ให้ลงมาเฝ้า พร้อมกับบอกว่าจะตัดศีรษะของคุณตามที่สัญญากับธรรมชาติ แต่ศีรษะของท่านมีฤทธิ์และอำนาจมากหากตั้งไว้บนแผ่นดิน ไฟก็จะไหม้โลก ถ้าโยนขึ้นไปบนอากาศ ฝนก็จะแล้ง หรือถ้าทิ้งไปในมหาสมุทร น้ำทะเลก็จะเหือดแห้งไป จึงตรัสสั่งให้ธิดาทั้ง 7 เอาพานแว่นฟ้ามารองรับศีรษะของตน (สามารถ จันทรสุรีย์, และกรรณิ อัญชลี 2545 หน้า 141-143)

เมื่อถึงเวลา 1 ปี ธิดาของท้าวภิลพรหมก็จะทำการแห่พระเศียรของผู้เป็นบิดา ประทับฉัตรรอบเขาพระสุเมรุเป็นประจำทุกปี แล้วนำกลับไปยังเทวโลก

นางสงกรานต์ทั้ง 7 คือ ธิดาของท้าวภิลพรหม กล่าวกันว่าเป็นนางฟ้าบนสวรรค์ ล้วนเป็นบาทบริจาริกา คือ นางบำเรอแทบเท้า คือ เมียน้อยของพระอินทร์ หน้าที่ของนางสงกรานต์ทั้ง 7 คือต้องอัญเชิญพระเศียรของท้าวภิลพรหมแห่ไปรอบเขาพระสุเมรุ บีโคใครตก เป็นหน้าที่ของใคร ขึ้นอยู่กับวันสงกรานต์ในปีนั้นจะตรงกับวันใด ดังนี้

วัน	ชื่อนางสงกรานต์	ดอกไม้	เครื่องประดับ	อาหาร	อาวุธ	พาหนะ
อาทิตย์	นางทงษะ	ดอกทับทิม	ทับทิม	ผลมะเคื่อ	จักร-สังข์	ครุฑ
จันทร์	นางโคราค	ดอกบิษ	มุกดาหาร	น้ำมัน	พระขรรค์	เสือ
อังคาร	นางรากษส	ดอกบัวหลวง	โมรา	เลือด	ธนู	หมู
พุธ	นางมณฑา	ดอกจำปา	ไพฑูรย์	นมเนย	ไม้เท้า	ลา
พฤหัสบดี	นางกิริณี	ดอกมณฑา	มรกต	ถั่วงา	ปืน	ช้าง
ศุกร์	นางกิมิทา	ดอกจงกลณี	บุษราคัม	กล้วยน้ำ	พิณ	ควาย
เสาร์	นางมโหทร	ดอกผกชวา	นิลรัตน์	เนื้อทราย	ตรีศูล	นกยูง

ที่มา : (ชนากิต เลิศบุญ, 2543 หน้า 186-186)

เวลาและโอกาส

ตามประเพณีเดิมของไทย วันตรุษ หมายถึง วันสิ้นปีเก่าทางจันทรคติ คือ วันแรม 15 ค่ำ เดือน 4 ส่วน วันสงกรานต์ ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ทางสุริยคติ คือวันที่ดวงอาทิตย์ก้าวขึ้นสู่วราศีเมษนั้น ยังแบ่งออกเป็น 3 วัน

ประเพณีปฏิบัติ

1. การทำบุญตักบาตร ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่คนไทยทุกคนได้ประพฤติปฏิบัติติดต่อกันมาแต่ครั้งโบราณ เมื่อถึงเทศกาลวันสำคัญอะไรก็แล้วแต่ สิ่งแรกที่คนไทยนึกถึงก็คือ การทำบุญตักบาตร จึงไม่เป็นเรื่องแปลกเลยที่ว่าทำไมพระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงเจริญรุ่งเรืองมาแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่การทำบุญเนื่องในวันสงกรานต์ จะทำ 3 วัน คือ ในวันที่ 13,14 และ 15 เมษายนของทุกปีประกอบกับในปัจจุบันนี้รัฐบาลมีนโยบาย ที่จะส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติไทยจึงประกาศให้เพิ่มวันหยุดระหว่างเทศกาลสงกรานต์เป็น 3 วัน ทั้งนี้เพื่อให้ชาวไทยที่ต้องจากถิ่นฐานไปทำมาหากินอยู่ห่างไกลจะได้มีเวลากลับไปเยี่ยมบ้าน และประกอบกิจกรรมต่างๆ เนื่องในวันสำคัญดังกล่าว

2. การก่อพระเจดีย์ทราย จะทำในวันหนึ่งวันใดก็ได้ ระหว่างวันที่ 13,14,15 เมษายน ซึ่งทางวัดมักเป็นผู้กำหนดวันให้ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงกัน

3. การทำบุญอัฐิ จะมีการนิมนต์พระไปยังสถานที่เก็บอัฐิ เพื่อชักบังสุกุลอัฐิของญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว และอุทิศส่วนกุศลให้

4. การสงวน้ำพระพุทธรูป จะมีการอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญออกแห่เป็นขบวน ผู้ที่สงวนก็จะใช้น้ำสะอาดผสมด้วยน้ำอบน้ำหอมประพรมองค์พระอาจเป็นเมื่อกำลังแห่หรือหลังจากประดิษฐาน ณ ประรำพิธีแล้วก็ได้ นิยมทำในตอนบ่าย

5. การสงวน้ำพระภิกษุสามเณร บางแห่งจะสงวนเฉพาะพระผู้ใหญ่เท่านั้น แต่บางแห่งก็จะสงวนหมดวัด

6. การปล่อยนกปล่อยปลา นับเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความกรุณาต่อสัตว์

7. การรดน้ำผู้ใหญ่เป็นการแสดงคารวะต่อผู้ใหญ่ในครอบครัวหรือผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือในหมู่บ้านนั้น

8. การรื่นเริงในช่วงวันสงกรานต์จะมีการละเล่นต่างๆ เพื่อความรื่นเริง สนุกสนาน เป็นการพักผ่อนหย่อนใจหลังจากที่ต้องเหน็ดเหนื่อยกับการทำงานมาทั้งปี อีกทั้งเป็นการความสามัคคีในหมู่บ้าน

ประเพณีสังวร

1. ควรให้ความสำคัญแก่วันตรุษสงกรานต์เพราะถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ที่แต่เดิมของคนไทย
2. ควรมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าใจถึงคุณประโยชน์ และการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในประเพณีตรุษสงกรานต์ เมื่อเห็นการปฏิบัติที่ผิดเพี้ยนออกไป ที่น่าจะเป็นผลเสียหายต่อวัฒนธรรมไทยก็ควรรีบแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง

3. ควรมีการส่งเสริมการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ โดยอาจให้ผู้ใหญ่ที่รู้จักการละเล่นแบบเก่าที่ยังใช้ได้ในปัจจุบันได้มาสาธิต หรือเล่นเป็นตัวอย่างให้ดู

4. การละเล่นทุกอย่างควรเล่นอย่างสุภาพ แสดงถึงอัธยาศัยไมตรีเพื่อให้เกิดความสามัคคี ไม่ก่อความทุกข์ความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

5. ในช่วงเทศกาลวันตรุษสงกรานต์ จะมีการเดินทางกันเป็นจำนวนมาก ทำให้จราจรติดขัด และอาจเกิดอันตรายในการเดินทางได้ง่าย เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความปลอดภัยควรรู้ให้คำแนะนำชี้แจงให้ถูกต้อง (สามารถ จันทรสุรีย์, และภรณ์ อัญชูลี, 2545 หน้า 144 -148)

2. ประเพณีวันขึ้นปีใหม่

จากการสำรวจในการจัดทำหลักสูตรผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่า ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ในปัจจุบันเป็นประเพณีสากลที่นิยมจัดกันในทุกท้องถิ่น เพราะมีวันหยุดหลายวันติดต่อกัน ทำให้ผู้ที่ไปประกอบอาชีพต่างถิ่นได้กลับบ้านมาพบปะพ่อแม่ ญาติพี่น้อง มีโอกาสได้ส่งความสุขให้กันและกัน ได้ทำบุญร่วมกัน และพบปะสังสรรค์กัน ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีและความสัมพันธ์อันดีในหมู่ญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง

ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ในชุมชนหนองสะเดา จะมีลักษณะแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น คือ ในวันที่ 31 ธันวาคม ซึ่งเป็นวันส่งท้ายปีเก่า ประชาชนในหมู่บ้านจะจัดงานกินเลี้ยงเพื่อเฉลิมฉลองที่ญาติมิตรที่ไปทำงานต่างถิ่นได้มีโอกาสกลับมายังชุมชนอันเป็นถิ่นฐานเดิม โดยช่วงเวลากลางวันจะมีการทำกิจกรรมร่วมกัน คือการแข่งขันกีฬา ส่วนตอนกลางคืนจะเป็นงานเลี้ยง

ความหมาย

วันขึ้นปีใหม่ หมายถึง วันแรกของปีตามปฏิทิน ได้แก่วันที่ 1 มกราคม ของทุกปี การทำบุญมักจะทำ 2 วันคือ วันสิ้นปีเก่าและวันเริ่มปีใหม่

ความเชื่อ

การทำบุญในวันปีใหม่ เป็นการทำบุญเพื่อแสดงความยินดีโดยมีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อฉลองชีวิตของคนที่สามารถมีชีวิตมาได้อีกหนึ่งปี เป็นการเริ่มทำความดีด้วยการทำบุญโดยหวังจะทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองตลอดปีใหม่ที่กำลังจะเริ่มต่อไป
2. เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลที่แสดงถึงความกตัญญูคุณเวทิต่อบรรพบุรุษของแต่ละคน ในฐานะที่เป็นคนที่ควรตอบแทนต่อบุพการี
3. เพื่อเป็นการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามให้มั่นคงยั่งยืนตลอดไป
4. เพื่อเป็นการสังสรรค์กับญาติมิตรและเพื่อนบ้านเป็นการแสดงความสนุกสนานรื่นเริงเพื่อความสมัคสมานสามัคคีของหมู่คณะ

ประวัติ

เดิมประเทศไทยกำหนดให้ วันที่ 1 เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2432 โดยถือว่า วันที่ 31 มีนาคมเป็นวันสุดท้ายของปีเก่า และวันที่ 1 เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งมีการจัดงานฉลองต่อเนื่องกันไปจนถึงวันครุฑสงกรานต์

ต่อมาในปี พ.ศ.2484 ได้เปลี่ยนมากำหนดให้ วันที่ 1 มกราคม ของทุกปีเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามแบบสากล และถือปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีปฏิบัติ

ในวันส่งท้ายปีเก่าจะมีการจัดงานฉลองสนุกสนาน รื่นเริง ไปจนถึงเที่ยงคืนเมื่อถึงเวลา 24.00 น. ทุกคนจะแสดงความยินดีไชโยโห่ร้อง พระสงฆ์ตามวัดวาอารามต่าง จะเจริญชัยมงคลคาถาย่ำฆ้อง กลอง ประโคม เพื่อแสดงความยินดีต้อนรับรุ่งอรุณแห่งชีวิตของประชาชนในปีใหม่

ประเพณีสังวร

1. การดักบาตร ควรยึดถือปฏิบัติตามวิธีการของการดักบาตรที่ได้กล่าวโดยละเอียดไว้แล้ว
2. การฉลอง งานปีใหม่ไม่ควรฉลองมากมายเกินขอบเขตจนเกิดอุบัติเหตุหรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
3. การทำบุญในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ถือว่าเป็นการทำเพื่อความสมัคสมานสามัคคีของหมู่คณะ เพราะฉะนั้นควรมุ่งหมายให้มีการดักบาตรโดยพร้อมกันในกลุ่มชน หรือที่ทำงานเดียวกัน
4. การมอบของขวัญให้แก่กันในโอกาสปีใหม่ควรทำแต่พองาม และความเหมาะสม

ในปัจจุบัน ควรส่งบัตรอวยพรให้แก่กันก็เป็นการเพียงพอแล้ว (สามารถ จันทรสุรีย์, และกรรณิ อัญชลี 2545 หน้า 129 – 131)

3. ประเพณีลอยกระทง

เพราะจากการสำรวจจากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ จากผู้ที่เกี่ยวข้อง เห็นว่า ประเพณีลอยกระทงเป็นประเพณีที่เก่าแก่ของไทย เริ่มตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี นับวัน การปฏิบัติในทางที่ตรงตามประเพณียิ่งมีรูปแบบที่ไม่เหมือนเดิม จึงควรให้ความรู้และการปฏิบัติที่ ถูกต้องแก่เยาวชนรุ่นหลัง เพื่อให้พวกเขาได้เป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ที่ยังไม่รู้แล้วนำไปปฏิบัติได้ ถูกต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่นสืบไป

ประเพณีลอยกระทงในชุมชนหนองสะเดาจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากชุมชนอื่น คือ จะไม่มีการจัดงานหรือการเล่นใด ๆ ในวันลอยกระทง แต่ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะทำ กระทงเพื่อสมาชิกในครอบครัว หรือหากบ้านใดมีฝีมือในการทำกระทงก็จะทำไว้ขายด้วย หลังจากนั้นจะนำกระทงไปลอยยังแม่น้ำ ลำคลอง หรือสระน้ำในวัด แล้วแต่ความสะดวกของแต่ละบุคคล

ความหมาย

การลอยกระทงคือ การนำกระทงที่ประดิษฐ์เป็นรูปทรงต่าง ส่วนมากมักทำเป็นรูป ดอกบัวบาน สามารถลอยน้ำได้ ตรงกลางมีดอกไม้ รูป เทียนปักไว้ ก่อนลอยจะจุดธูป เทียน กล่าวคำอธิษฐาน เสร็จแล้วจึงลอยกระทงลงในแม่น้ำลำคลอง

ความเชื่อ

ประเพณีการลอยกระทงได้มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยความ เชื่อศรัทธา ว่าประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากประเพณีนี้มีหลายประการเช่น

1. เป็นการบูชาพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ ณ หาดทราย แม่น้ำนันทมา เพื่อรำลึกถึง พุทธคุณ
2. เป็นการบูชาพระแม่คงคาด้วยความสำนึกถึงบุญคุณของน้ำที่มนุษย์และสิ่งมีชีวิต ต่างๆได้อาศัยเพื่อการดำรงชีวิต และเป็นการขอขมาลาโทษที่ได้ทำให้น้ำเกิดความสกปรก
3. เพื่อดำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของไทยเอาไว้
4. เพื่อเป็นการส่งเสริมผู้มีอาชีพในทางช่างฝีมือด้านการประดิษฐ์กระทงเพื่อให้มีรายได้ เป็นการส่งเสริมทางด้านอาชีพ
5. เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ช่วยให้ชาวต่างชาติได้รู้จักวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิม ของไทย และช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ออกไป

ประวัติ

ตามหลักฐานพบว่า ได้มีการปฏิบัติประเพณีนี้มาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ดัง ปรากฏในหนังสือคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ผู้เป็นพระสนมเอกของพระมหาธรรมราชาลิไท (สมเด็จพระ

พระร่วงเจ้า) ได้เรียบเรียงเป็นเรื่องราวประเพณี 12 เดือน กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า ถึงวันเพ็ญเดือน 12 สมเด็จพระร่วงเจ้าได้รับสั่งให้บรรดาพระสนมทั้งหลาย ตกแต่งกระทงประดับด้วยดอกไม้ ฐูปเทียน เพื่อนำไปลอยน้ำที่หน้าพระที่นั่งตามประเพณีที่มีมา ท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ซึ่งมีชื่อเดิมว่า “นางเรวดีนพมาศ” ก็คิดด้วยปัญญาว่า ในวันเพ็ญเดือน 12 จะมีบัวสายชนิดหนึ่ง ที่เบ่งบานดอก รับแสงจันทร์ในเวลากลางคืน และจะบานเพียงครั้งเดียวในวันสำคัญนี้เท่านั้น ดอกบัวดังกล่าวมีชื่อว่า “ดอกกมุก” นางจึงคิดทำกระทงเป็นรูปดอกกมุก แต่ละกลีบติดประทีปด้วยน้ำมัน เมื่อนำลอยหน้าพระที่นั่ง ปรากฏว่าเป็นที่พอพระราชหฤทัยยิ่งนัก ถึงกับสั่งต่อที่ชุมชนในวันนั้นว่า ต่อไปเบื้องหน้า ขอให้ทุกคนจงแต่งกระทงประทีปลอยในคืนวันเพ็ญเดือน 12 ให้เป็นรูปดอกกมุกสืบไป

ประเพณีที่ปฏิบัติ

เริ่มจากการประดิษฐ์กระทง ซึ่งทุกวันนี้ ถ้าเป็นการประกวดความสวยงามกันแล้ว ก็จะพยายามประดิษฐ์กระทงที่มีขนาดใหญ่ ให้เป็นรูปเรือสุพรรณหงษ์บ้าง เรือนันทนาคราชบ้าง แต่ที่นิยมทำกันก็คือ ประดิษฐ์เป็นรูปดอกบัวขนาดใหญ่

สำหรับชาวบ้านทั่วไปนั้น ก็จะทำกระทงขนาดเล็ก ใช้วัสดุที่หาได้ง่าย เช่น ใบตอง กาบกล้วย กาบพลับพลึง และวัสดุอื่นๆ นำมาเย็บเป็นกระทง หากกระดาษสีมาตัดเป็นรูปดอกบัว หรือจะให้ประหยัดก็อาจใช้กาบมะพร้าวหรือหยวกกล้วยแทนก็ได้ แล้วใช้ใบตองหรือใบพลับพลึง จีบประดับรอบกระทง ปักเทียนไว้ตรงกลาง ปักธูป 3 ดอกและดอกไม้พองาม

ก่อนจะลอยกระทงลงในแม่น้ำให้จุด ฐูป เทียน ตั้งจิตอธิษฐานเพื่อให้เกิดสิ่งที่เป็นสิริมงคล ตามที่ปรารถนาพร้อมทั้งน้อมจิตเพื่อคารวะพระแม่คงคาที่เราได้อาศัยดื่ม กิน และใช้สอย

ประเพณีสังวร

1. ในการลอยกระทงไม่ควรเพิ่มความสกปรกให้แก่แม่น้ำลำคลอง ควรหลีกเลี่ยงการใช้กระทงที่ทำมาจากวัสดุอันตราย หรือยากแก่การทำลายหรือสลาย เช่น โฟม ลวด เป็นต้น ควรใช้กระทงที่ทำมาจากกาบกล้วย ใบตอง หรือวัสดุที่ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิตและสภาพแวดล้อม

2. ควรระมัดระวังในเรื่องอุบัติเหตุทางน้ำให้มาก เช่น เรือล่ม เรือชนกัน คนจมน้ำ หรือจากการจุดพลุ ดอกไม้ไฟ หรือประทัดที่ก่อให้เกิดเสียงดัง สร้างความรำคาญให้แก่ผู้อื่น

3. พยายามรักษามารยาท และวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยไว้ให้ถูกต้องตรงตาม วัตถุประสงค์ที่แท้จริง

4. การใส่เงินลงในกระทง เป็นสิ่งที่ควรลดเว้น เพราะอาจเป็นการสร้างนิสัยไม่ดีให้แก่ผู้ที่เห็นแก่ได้ ที่คอยเก็บเงินในกระทง ทำให้กระทงเสียหาย ก่อให้เกิดความเดือดร้อนและรำคาญใจของเจ้าของเป็นอย่างยิ่ง

5. ไม่ควรจัดงานลอยกระทงที่เอิกเกริกใหญ่โตเกินไป อันเป็นเหตุให้สิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ และเมื่อพิธีลอยกระทงผ่านพ้นไปแล้ว ควรช่วยกันเก็บกวาดเศษวัสดุต่างๆที่ยังตกค้างอยู่

6. การจัดงานเฉลิมฉลองประกอบงานลอยกระทงที่มีแต่จะทำให้คนเข้าใจคุณค่าของงานผิดเพี้ยนไป (สามารถ จันทรสุรีย์, และกรรณ อัญชูลี, 2545 หน้า 184 – 190)

4. ประเพณีการบวชพระ

จากการสัมภาษณ์ สอบถาม ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำการพัฒนาหลักสูตร มีความเห็นว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย จึงควรดำรงไว้ซึ่งประเพณีการบวชพระ เพื่อให้มีพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้สืบทอดศาสนา และเป็นการอบรมสั่งสอนให้ผู้ที่บวชเป็นพระเป็นคนดีมีศีลธรรม ประพฤติ ปฏิบัติตามแบบอย่างขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้พุทธศาสนาคงอยู่ตลอดไป

ประเพณีการบวชพระในชุมชนหนองสะเดาจะมีลักษณะที่พิเศษ คือเน้นความใหญ่โตของพิธีเพราะถือว่าการบวชพระเป็นเรื่องสำคัญสำหรับชาวพุทธ เพราะเป็นการที่บุตรได้มีโอกาสทดแทนบุญคุณของพ่อแม่และไม่ใช่ว่าทุกคนรอบครัวจะมีโอกาสทำได้ เพราะบางครอบครัวไม่มีบุตรชาย ความใหญ่โตของพิธี เช่น การทำขวัญนาคด้วยหม้อทำขวัญที่มี การซื้อเสียง การจัดงานเลี้ยง การนำช้าง หรือม้า มาให้นาคขี่ก่อนเข้าโบสถ์ และมักนิยมบวชบาลเจ้าที่ โดยการแห่นาควนรอบโบสถ์มากกว่าสามรอบ อาจเป็น เก้ารอบ หรือสิบแปดรอบ

ความหมาย

การบวชคือ การละเพศของผู้ครองเรือน มาดำรงเพศเป็นผู้ไม่ครองเรือน คือเป็นนักบวช ถือเป็นศาสนมารยาทในการธำรงพระพุทธศาสนา

การบวชในพระพุทธศาสนาที่กระทำในปัจจุบันมี 2 อย่าง คือ

1. การบวชเป็นพระภิกษุ สำหรับชายที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามพระวินัย เรียกว่า อุปสัมปทา หรือ อุปสมบท
2. การบวชเป็นสามเณร สำหรับชายที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และมีความพร้อมที่จะรักษาศอปฏิบัติของสามเณร เรียกว่า บรรพชา

ความเชื่อ

ในสมัยพุทธกาล ผู้ที่บวชมีความเชื่อว่า เป็นการบวชเพื่อแสวงหาข้อธรรมะ หลักปฏิบัติธรรม แสวงหาความรู้ แต่ในปัจจุบันความเชื่อเรื่องการบวชเปลี่ยนไปเพื่อให้สละกิเลสตัดเหตุเกิดผลบุญแก่ผู้บวช และ ผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง ผู้บวชได้ทดแทนบุญคุณบิดา มารดา เพราะเชื่อว่าจะทำให้บิดา มารดา หรือผู้เกี่ยวข้องได้บุญอันยิ่งใหญ่ ทำให้มีความสุข ความเจริญก้าวหน้า เมื่อดายไปแล้วจะเกิดบนสวรรค์

ประวัติความเป็นมาของคำว่า “นาค”

ก่อนการบวชพระจะต้องมีพิธีการบวชนาคก่อน คำว่า “ นาค ” คือ พญานาค ประวัติความเป็นมาของการบวชนาคมีว่า ในสมัยพุทธกาล เมื่อครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังดำรงพระ

ชนม้อยู่ มีพยานาคผู้หนึ่งได้แปลงร่างเป็นมนุษย์เข้าบวชเป็นพระภิกษุ อยู่มาวันหนึ่งได้เผลอนอนหลับร่างจึงกลายกลายเป็นพยานาคดังเดิม ภิกษุอื่นไปพบเข้าก็เกิดความเกรงกลัว

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบจึงเรียกมาครุสถาม ได้ความว่าเกิดศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนาจึงปลอมตัวมาบวช พระพุทธเจ้าจึงดำริว่าสัตว์เดรัจฉานไม่อยู่ในฐานะที่ควรบวชจึงโปรดให้ลาเพศบรรพชิตกลับไปเป็นนาคตามเดิม แต่ภิกษุนั้นมีความอาลัยจึงขอฝากชื่อนาคไว้ในพระศาสนา ดังนั้นจึงมีคำเรียกขาน คนที่ต้องการจะบวชว่า “นาค” สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน (ชนากิต เลิศบุญ, 2543 หน้า 60)

การบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา มีประวัติความเป็นมา 3 ขั้นตอนคือ เริ่มแรก พระพุทธเจ้าประทานการบวชแก่พระสาวกด้วยพระองค์เองด้วยพระดำรัสว่า “จงเป็นภิกษุมาเถิด” การบวชแบบนี้เรียกว่า **เอหิภิกขุอุปสัมปทา**

ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สาวกอำนวยความสะดวกการบวช โดยเปล่งวาจาถือเป็นพระรัตนตรัย เป็นสรณะ หรือเป็นที่พึ่งทางใจ การบวชแบบนี้เรียกว่า **ติสรณคณอุปสัมปทา**

ภายหลัง ทรงอนุญาตการบวชที่ต้องประชุมสงฆ์มีข้อกำหนดเกี่ยวกับจำนวนสงฆ์ผู้เข้าประชุม มีการแนะนำตัวผู้บวช การสอบถามคุณสมบัติและการสวดประกาศขอรับความเห็นชอบของสงฆ์ เป็นการเสนอบัญญัติ 1 ครั้ง สวดประกาศความเห็นชอบ 3 ครั้ง รวมเป็น 4 ครั้ง การบวชแบบนี้เรียกว่า **ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทานา**

ประเพณีที่ปฏิบัติ

คุณสมบัติของผู้บวช

ผู้ที่บวชในพระพุทธศาสนาจะต้องเสียสละความสุขโดยการโกนผม คิ้ว หนวด และเครา นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์เพียง 3 ผืน เลี้ยงชีพด้วยการถือบิณฑบาต เว้นเวลาอาหารในยามวิกาลตั้งแต่เที่ยงไปแล้ว อยู่ในเสนาสนะอันสงัด จะไม่ต้องกังวลในการตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องประดับต่าง ตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า ไม่ต้องใช้เครื่องบำรุง เครื่องประเทืองผิวพรรณ งดการเที่ยวเตร่ ปลีกตัวให้พ้นจากกามารมณ์ เป็นต้น

ผู้ที่บวชจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. ไม่เป็นโรคต้องห้าม ได้แก่ โรคเรื้อน ฝี กลาก วัณโรค ลมบ้าหมู
2. เป็นมนุษย์
3. เป็นชาย
4. เป็นไทแก่ตัว
5. ไม่เป็นหนี้
6. ถ้าเป็นข้าราชการ ต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการ
7. ได้รับอนุญาตจากบิดามารดา

8. อายุครบ 20 ปีบริบูรณ์

9. มีบัตร ไตรจักรครบ

ประเพณีสังวาล

1. การบวช แม้ไม่มีการทำขวัญนาค ก็ไม่ถือว่าเป็นการผิดธรรมเนียมแต่ประการใด หากไม่พร้อม ไม่ควรจัดทำให้มีเกินจำเป็น

2. การเลี้ยงฉลองก่อนบวชมักนิยมทำกันทั่วไปอย่างฟุ่มเฟือย มีทั้งสุราและยาเมาต่างๆ ซึ่งเป็นอบายมุขทั้งสิ้นนั้นควรงดเสีย ไม่ควรจัดเลี้ยงฉลองอย่างเอิกเกริกนัก ควรทำอย่างพอประมาณ

3. การจัดมหรสพมิใช่สิ่งจำเป็น ควรงดเสียก็ได้

4. ตามที่มีผู้ถือกันว่า พระภิกษุที่จะสึกได้ต้องรับกฐินเสียก่อนจึงสึกได้นั้น มิใช่เรื่องจำเป็น หากมีการกิจเร่งด่วนจะสึกก่อนรับกฐินก็ได้

5. ในการจัดงานบวชนั้น มักมีผู้ตั้งคนเป็นผู้รู้คอยแนะนำเจ้าภาพให้จัดทำสิ่งต่างๆ ที่เกินความจำเป็น เรื่องนี้เจ้าภาพอย่าฟังหลงทำตามจนสิ้นเปลืองเกินตามฐานะของตน

6. เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการบวช ที่มักมีการประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อันแสดงถึงฝีมือของคนไทย

7. สิ่งของที่มีผู้นำมาถวายพระบวชใหม่นั้น แม้จะทำด้วยจิตศรัทธาและอภัยตายไม่ตรี แต่ในบางกรณีก็จัดถวายกันมากเกินไปเกินความจำเป็น สิ่งที่ถวายควรเป็นของที่ควรแก่สมณบริโภค หรือถ้าจะมีอย่างอื่นประกอบก็น่าจะเป็นสิ่งที่พระภิกษุใหม่จะมีโอกาสได้ใช้ประโยชน์ได้ เช่น สบง จีวร สมุด ยา ฯลฯ

8. การจัดขบวนแห่หน้าค โดยมิแต่รงนำ มีชายหญิงแต่งตัวสวยงามเข้าขบวนแห่เพื่อนำ เพื่อนำหน้าไปสู่โบสถ์นั้น มีผู้นิยมทำกันอย่างมากตามที่ฐานะอำนวย แต่สิ่งนั้นก็มิใช่กิจอันจำเป็นสำหรับการบวชเช่นกัน

9. การถวายเครื่ององไทยธรรมแก่พระอุปัชฌาย์ คู่สวด และพระอันดับนั้น อันที่แท้จริงแล้ว มิใช่สิ่งจำเป็นนัก เพราะในการอนุญาตการบวชนั้น หากผู้บวชเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะยอมรับพระภิกษุใหม่อยู่แล้ว

10. ผู้บวชควรเข้าใจวัตถุประสงค์ ประโยชน์ และคุณค่าการบวชอย่างถ่องแท้

11. การจัดงานบวชควรพิจารณาว่า สิ่งใดสมควรกระทำ สิ่งใดไม่สมควรกระทำ

12. ผู้บวชจะต้องบวชด้วยศรัทธา และเมื่อบวชแล้วควรจะใช้เวลาระหว่างบวชให้คุ้มค่า โดยศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง (สามารถ จันทรสุริย์, และกรรมณี อัญชูลี, 2545 หน้า 107-121)

5. ประเพณีการขึ้นประจำท้องถิ่น (ศาลดาเจ้าบ้าน)

เพราะจากการสัมภาษณ์ การสอบถาม จากผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร เห็นว่า ประเพณีการขึ้นศาลดาเจ้าบ้านเป็นประเพณีเก่าแก่ ที่เป็นที่ศรัทธา และปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านานในชุมชนหนองสะเดา โดยทุกวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 (ราวเดือนพฤษภาคม) ของทุกปี ชาวบ้านจะนำเครื่องเช่นไหว้มาขึ้นศาล เพื่อให้เจ้าพ่อ (เจ้าพ่อธรรมจักร) ที่สถิตอยู่ ณ ศาลดาเจ้าบ้านแห่งชุมชนหนองสะเดา ปกป้องคุ้มครองรักษาชาวบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัย มีความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิต

ความหมาย

ศาลเจ้า ศาลพระภูมิและศาลเทพารักษ์ คือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สถิตของวิญญาณ อภินิหารต่างๆ มีผู้คนไปกราบไหว้บูชา เป็นประจำ อาจสร้างแบบชั่วคราวหรือชั่วคราวก็ได้ ถ้าสร้างแบบชั่วคราวเรียกว่าศาลเพียงตา ส่วนศาลที่สร้างแบบถาวร มักสร้างในบริเวณชุมชน อาจเป็นที่ใกล้เคียงกับหมู่บ้าน ตลาดหรือในตัวเมืองก็ได้ วิญญาณของผีที่สิงอยู่ในศาลเจ้าถาวร มักจะเป็นผีมีระดับ “เจ้าพ่อ” หรือ “เจ้าแม่” ศาลเจ้ามัก เป็นสมบัติของชุมชน มีคนดูแล ซึ่งบางทีก็ทำหน้าที่เป็นคนทรง คือผู้ที่ติดต่อกับวิญญาณของศาลเจ้าในแหล่งนั้นๆ (สนธิ สัมครการ , 2548 , 60 – 61)

ความเชื่อ

ประเพณีการขึ้นศาลประจำท้องถิ่น หรือศาลดาเจ้าบ้าน เป็นประเพณีที่ชาวบ้านในชุมชนหนองสะเดาได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน แต่ไม่ทราบว่าตั้งเมื่อไร และในปัจจุบันก็ยังปฏิบัติอยู่ และจัดว่าเป็นประเพณีที่สำคัญ ประเพณีหนึ่ง ที่ชุมชนหนองสะเดาให้ความสำคัญเทียบเท่า หรือมากกว่าประเพณีบางประเพณี ซึ่งความเชื่อนี้เป็นความเชื่อเฉพาะชุมชน หรือบุคคล ซึ่งชุมชน หรือบุคคลอื่นที่มีได้อาศัยอยู่ในชุมชนนี้ อาจไม่มีความเชื่อถือ หรือมองว่าเป็นเรื่องไร้สาระ หรือไม่มีเหตุผลเพียงพอในความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น หรือไม่มีตัวตน และไม่สามารถพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้ ซึ่งเรื่องนี้แล้วแต่วิจารณญาณของแต่ละบุคคล ชาวบ้านในชุมชนเชื่อว่า

1. เมื่อจะทำการใดก็บอกเจ้าพ่อให้ทราบ แล้วเจ้าพ่อจำลองบันดาลให้เป็นเช่นนั้น
2. เมื่อมีการเดินทางไกล ก็บอกเจ้าพ่อให้ปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัย
3. เมื่อเจ็บไข้ ก็ขอพรจากเจ้าพ่อให้ดลบันดาลให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ
4. ขอพรจากเจ้าพ่อให้คุ้มครอง ให้บุคคลในครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข
5. เมื่อขอ หรือบนบานด้วยสิ่งของใดแล้ว และเจ้าพ่อช่วยดลบันดาลให้ได้ในสิ่งที่ขอ ต้องมาแก้บนตามสัญญาที่ว่าไว้ มิฉะนั้นเจ้าพ่อจะดลบันดาลให้มีอันเพราะผิดสัญญา

ประวัติ

เนื่องจากประเพณีการขึ้นศาลประจำท้องถิ่น (ศาลคาเจ้าบ้าน) เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติ สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน และไม่มีประวัติต่าง ๆ ให้ศึกษา เพราะไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่เป็นประวัติของการเกิดประเพณีท้องถิ่นนี้ แต่ชาวบ้านในชุมชนหนองสะเคาได้ ยึดถือและปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการ สัมภาษณ์ สอบถาม พูดคุย กับชาวบ้านที่รู้จากการบอกกล่าวจากบรรพบุรุษ และคนรุ่นเก่า ว่าทำไมถึง มีศาลแห่งนี้ในชุมชนหนองสะเคา ซึ่งสรุปว่า ชาวบ้านในสมัยก่อนไม่มีผู้คุ้มครอง ชาวบ้าน เกิดความกลัว ทั้งจากภัยธรรมชาติ โจรผู้ร้าย ความเจ็บป่วย และคนไทยพุทธมักจะมีความ เชื่อว่าเหตุการณ์ร้าย ๆ ต่าง ๆ เกิดจากการกระทำของผี หรือวิญญาณต่าง ๆ จึงสร้างศาล หรือที่พักวิญญาณของผี และอันเชิญให้วิญญาณนั้นมาสิงสถิต แล้วยกระดับให้วิญญาณนั้น เป็น “เจ้าพ่อ” หรือ “เจ้าแม่” ซึ่งแล้วแต่ว่าวิญญาณนั้นจะเป็นชายหรือหญิง และจะมีผู้ที่เป็น ร่างทรงเพื่อให้เจ้าได้มาประทับ เป็นการติดต่อระหว่างเจ้ากับมนุษย์

ประเพณีปฏิบัติ

1. มีการจัดงานขึ้นศาลเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6
2. ก่อนจัดงาน 1 วัน จะมีมหรสพสมโภช 1 คืน และการแสดงนั้นต้องเป็นการแสดงลิเก
3. ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนต้องนำเครื่องเซ่น มาขึ้นศาล เครื่องเซ่นประกอบด้วย หัวหมูหรือ เนื้อหมูต้มสุก ไก่ต้มสุก ขนมต้มแดง ต้มขาว ข้าวสวย ไข่ต้ม หมากพลู เหล้าโรง ดอกไม้ ธูป เทียน หรือสิ่งของอย่างอื่นที่ชาวบ้านเห็นว่าเหมาะสม
4. จะต้องมีร่างทรงที่เจ้าพ่อจะเสด็จมาประทับ ร่างทรงนี้จะเป็นชาย หรือหญิงก็ได้ แล้วแต่เจ้าจะเลือก
5. เมื่อเจ้าพ่อประทับร่างทรงแล้ว ชาวบ้านจะมาให้เจ้าพ่อเป่าศิโรชนะ และขอพรต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองและครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรืองในการประกอบอาชีพ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ
6. หลังจากเสร็จพิธีแล้ว ชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่น อย่างละเล็กน้อย ไปกองไว้ที่โคนเสาของศาล หรือโคนต้นไม้บริเวณใกล้เคียงกับศาล เพื่อให้ผี ที่เรียกว่า ผีดินโรงดินศาลได้มา กินเครื่องเซ่นเหล่านั้น

ประเพณีสังวร

แม้ว่าสภาพสังคมในปัจจุบัน จะมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ มากมาย แต่แนวความเชื่อเรื่องวิญญาณ และการปฏิบัติตามแนวความเชื่อที่แสดงออกโดยการตั้งศาลเจ้า ต่าง ๆ ก็ยังมีการปฏิบัติอย่างแพร่หลาย แสดงให้เห็นว่าคนไทยไม่ว่ายุคสมัยไหนก็ยังเชื่อถือคติทางมายาศาสตร์กันอยู่

ดังนั้นในการปฏิบัติต่อความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น และไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ จึงควรปฏิบัติแต่พอให้เป็นพิธีที่ได้ทำสืบทอดกันมา ไม่ควรลุ่มหลงมกมาย เพียงเพื่อรอความหวังว่าเจ้าพ่อจะช่วยคลบนันดาลให้ชีวิตรุ่งเรือง ร่ำรวย โดยไม่คิดประกอบอาชีพ หรือทำมาหากินในทางสุจริตเพื่อให้ครอบครัวของตนเองได้ดำรงชีวิตอย่างปรกติเช่นสามัญชนทั่วไป ประเพณีนี้เป็นแต่เพียงที่ฟังทางใจ เป็นการเสริมแรงให้เกิดกำลังใจในการทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นผลสำเร็จเท่านั้น

ประเพณีเป็นสมบัติของสังคมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตของคนในสังคม ชุมชน และท้องถิ่นมาโดยตลอด ประเพณีจึงมีความสำคัญและบทบาทต่อมนุษย์ในสังคม ชุมชน และท้องถิ่นหลายประการ เช่น เป็นสัญลักษณ์ชี้้นำให้เข้าใจสาระสำคัญของชีวิต เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นเครื่องหมายแห่งความสามัคคีหรือพวกพ้องเดียวกัน เป็นสิ่งควบคุมความประพฤติทางสังคม และเป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้ข้อค้นพบต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

สุดสายใจ ชาญณรงค์ (2540, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ คือ 1) ดำเนินการตามการพัฒนาหลักสูตร 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เพื่อสำรวจหาคำศัพท์ในท้องถิ่น ขั้นที่ 2 สร้างหลักสูตรโดยการนำข้อมูลจากข้อ 1 มาปรับเนื้อหา ขั้นที่ 3 ประเมินความสมบูรณ์ ขั้นที่ 4 ปรับหลักสูตร ขั้นที่ 5 นำหลักสูตรไปใช้ ขั้นที่ 6 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร 2) ทดลองใช้ 3) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรผลการพัฒนาพบว่านักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบทดสอบประจำบทเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 60 ผลการประเมินความคิดเห็น ด้านความพอใจในกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.88 ด้านประโยชน์ในชีวิตประจำวันคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.58 และด้านความยากง่าย นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.54

ลมัยพร แผล่งหล้า (2542 , บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการพัฒนาหลักสูตร ภาษาอังกฤษให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีการพัฒนาหลักสูตร โดยมีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาวิชา ปรับและเลือกใช้สื่อขึ้นมาใหม่ วิธีมีการพัฒนามากที่สุด คือ การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน โดย

วิธีการคือ ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม คาบเวลาและจัดทำแผนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้ คือ การสนทนาโต้ตอบ เกม เพลง และบทบาทสมมติ โดยใช้วิธีการสอนแนวการสอนเพื่อการสื่อสาร

สาลินี อุดมผล (2542.) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่องการเจียรไนนิล โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและสำรวจข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตร พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจทักษะในการเจียรไนนิลและมีเจตคติที่ดีต่อการเจียรไนนิลและควรมีการปรับปรุงในเรื่องของคาบเวลาเรียน

สุธิตา สังฆรักษ์าศัตย์ (2543, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตคุสิด ในกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานกรุงเทพ มีวิธีดำเนินการวิจัยในการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน ผลการนำหลักสูตรไปใช้ นักเรียนทั้ง 30 คน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ของการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 70 ของคะแนนทั้ง 3 ภาคเรียนรู้ และความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2547.) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร เพื่อถ่ายทอดเพลงฮีแซวของจังหวัดสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นักเรียนและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อถ่ายทอดเพลงฮีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร พบว่า หลักสูตรประกอบด้วย หลักการ คำอธิบายรายวิชา จุดหมาย โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน สื่อและการประเมินผล และแผนการสอน 10 แผน ขอบข่ายเนื้อหาประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา ลักษณะทั่วไปของเพลงฮีแซวและขั้นตอนการแสดงเพลงฮีแซว ผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องและเหมาะสม ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพังม่วง จังหวัดสุพรรณบุรี สอนโดยปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับผู้สอนและผู้วิจัยเป็นเวลา 60 คาบ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพลงฮีแซว สามารถแสดงเพลงฮีแซวได้และมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรในเรื่องระยะเวลาให้มีความยืดหยุ่นไปงานให้มีความสนใจ และคำอธิบายรายวิชาให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน

ชีวันรัตน์ สาลีประเสริฐ (2545, หน้า 3) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 การ

พัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร ผลการพัฒนาหลักสูตรพบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย แนวการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และแผนการสอน 6 แผนการสอน ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีการสอนร่วมกันระหว่าง ผู้วิจัย ผู้สอน เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ อสมศ. และผู้รู้ในท้องถิ่น ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรพบว่า นักเรียนมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุอำเภออุ้มถ่องก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กานต์นารี เขียวพานิช (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร มัคคุเทศก์น้อย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนท้ายพิบูล (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 68) จังหวัดสระบุรี โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า นโยบายของหน่วยงานต่างๆ ต้องการให้ชุมชนที่อยู่ในส่วนของสังคมได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และจัดกิจกรรมทุกเรื่อง ทุกประเด็น โดยจัดการเรียนรู้ภายในชุมชนตามสภาพปัญหา ตามต้องการของท้องถิ่นและความต้องการของนักเรียน ผลการพัฒนาหลักสูตรพบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย ความสำคัญ วิสัยทัศน์ คุณภาพผู้เรียน สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหาการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้ 12 แผน ผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญประเมินพบว่า มีความสอดคล้องและเหมาะสม ผลการประเมินผลหลักสูตร พบว่า นักเรียนสนใจ ตั้งใจ และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี สามารถเป็นมัคคุเทศก์น้อย และมีความรู้เรื่องมัคคุเทศก์น้อย หลังใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทรงศรี หอมจันทร์ (2548 , บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี วิชา ขนมไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านวังเพลิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานนักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรวิชาขนมไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ควรนำวิทยากรในท้องถิ่นมาร่วมสอนและมีการศึกษาแหล่งวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนาหลักสูตรมีองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย

โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตร นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ พบว่า ผลการประเมินผลนักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับวิชาขนมไทยสมัยพระนารายณ์ก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผลการปรับปรุงหลักสูตรผู้วิจัย ได้ดำเนินการเพิ่มเนื้อหาขนมไทยประเภทอื่น และนักเรียนมีความพึงพอใจในหลักสูตรขนมไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

งานวิจัยต่างประเทศ

กันชา (Cuncha, 1997, p.2884 – A) ได้ทำการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตร โภชนาการศึกษา มีจุดประสงค์เฝ้าศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยให้บุคคลในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร พบว่า การให้ชุมชนมีอำนาจในการกำหนดนโยบายกระบวนการ และการวางแผน ทำให้สามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานร่วมกันของประชาชน สามารถพัฒนาแนวทางสู่ความสำเร็จ และทำให้ประชาชนมีความเสียสละมอบเครื่องมือที่ส่งเสริมหลักสูตร พร้อมทั้งทำให้ประชาชน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรสามารถออกแบบร่วมกันได้

แอน เอส (Ann, T. S, 2000 p. 462) ได้ทำการศึกษาความต้องการในการพัฒนา และปฏิรูปหลักสูตรของครู จำนวน 185 คน ในโรงเรียนขนาดกลางในเมือง นอกเมือง และชนบท ในรัฐนอร์ทเทอร์น โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูล โดยรวมที่เกี่ยวกับครูและโรงเรียน ส่วนที่ 2 ระดับความต้องการในการได้รับการสนับสนุนในด้านการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร ส่วนที่ 3 คำถามปลายเปิด สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม และมีการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเน้น (focus group interviews) ผลการวิจัยพบว่า ครูได้ระบุความต้องการเวลาในการวางแผน อภิปราย สังเกต และการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับศิลปะการสอน และครูต้องการให้ผู้บริหารของรัฐ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับสาธารณชน โดยสนับสนุนงบประมาณ และครู ต้องการสนับสนุนจากเพื่อครูและผู้บริหาร และต้องการข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับกลยุทธ์ด้านการสอนและการประเมินผลในชั้นเรียน

วิทเธอร์ (Wither, 2004, p. 2176) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการพื้นฐานทางการศึกษา มีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาข้อมูลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของสถาบันการศึกษา YVLEI ซึ่งพบว่า ทางโรงเรียนมีการวิเคราะห์ถึงพื้นฐานของหลักสูตรว่าควรจะปรับปรุงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และทำให้เด็กเกิดความคิดโดยใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนจากตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาอยู่ด้วย จัดหาโอกาสให้ นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชน ซึ่งหลักสูตรนี้ได้พัฒนาทุกระดับโดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เน้นในเรื่องของระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยการร่วมมือกันจัดระหว่างครู สมาชิกของชุมชนและ

นักเรียน ซึ่งผู้นำชุมชนจะจัดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนตามมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของโรงเรียน

มัวร์ (Moore, 2000, p. 1437) ศึกษาเรื่องครูกับการเข้าร่วมสัมมนาการเรียนรู้อันเป็นพื้นฐานด้านวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเป็นพื้นฐานแห่งพิพิธภัณฑศิลป์ที่มีได้รับการบริการ ซึ่งศึกษาการพัฒนาหลักสูตรขั้นพื้นฐานทางด้านศิลปะสำหรับครูมืออาชีพโดยการสำรวจครูซึ่งยังมีความไม่แน่นอนด้านการใช้โครงสร้างและนวัตกรรมขั้นสูงในการจัดการสอนศิลปะ ซึ่งครูมีความพร้อมและสะดวกในการเปลี่ยนแปลง ในการใช้โครงสร้างและนวัตกรรมใหม่ ๆ ทางด้านบทบาททางวรรณกรรมวรรณคดี คุณลักษณะ กลยุทธ์และทักษะตามความต้องการเพื่อพัฒนาหลักสูตร เพื่อส่งเสริมการเป็นครูมืออาชีพเพื่อเป็นการพัฒนาบทบาทครูมีการฝึกฝนซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเกิดความชำนาญ ซึ่งพื้นฐานทางการวิจัยเหล่านี้มุ่งเป็นพื้นฐานเพื่อการออกแบบหลักสูตรที่จะใช้ต่อไปสำหรับปีที่ 3

ออสทริช (Oestreich, 2003, p. 223) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในเบอร์ลิน โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับบุคลากรด้านโบราณคดีและครูชาวเบอร์ลิน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เหมาะสมกับการพัฒนาบุคลากรครู มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการสื่อสารของรัฐบาลที่ด้อยประสิทธิภาพ การขาดครูที่มีประกาศนียบัตรรับรองและหลักสูตรไม่สอดคล้อง ส่วนความก้าวหน้าในการพัฒนาหลักสูตรสังคมนั้น พบว่าชาวเบอร์ลิน ต้องการที่จะใส่หลักสูตรสังคมอย่างจำกัดและจำกัดคำร่าที่จัดให้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติของชาวเบอร์ลิน ช่วงก่อนเกิดลัทธิอาณานิคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในปัจจุบันและอนาคต

เบนเนท (Bennett, 2003, p. 192) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ครูอาจารย์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากยิ่งขึ้น ในด้านการเสนอแนวความคิด มีการนำผลการวิจัยและผลงานทางการศึกษามาใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ปี 1915 - 1940 เริ่มจากการสร้างหลักสูตร มีการใช้อุปกรณ์การสอนมากขึ้น และยังได้เสนอการพัฒนาการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การส่งเสริมความเป็นมืออาชีพ และส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย สร้างวิสัยทัศน์โดยให้ครูอาจารย์ได้ศึกษาในหลักสูตรทำวิจัย และมีการคัดเลือกตัวแทนครูอาจารย์ที่มีแนวความคิดไปปฏิบัติจริง มีการสนับสนุน เช่น ขยายเวลา การให้การช่วยเหลือที่ชัดเจน จัดหาแหล่งสร้างความเป็นมืออาชีพ โดยจัดให้มีที่ปรึกษาและมีการจัดตั้งองค์กรสมาชิกโครงการ

จากสาระสำคัญของทฤษฎี หลักการและแนวคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือ และเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติ ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้ทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจที่กำลังเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พุทธศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในมาตรา 27 ซึ่งกำหนดไว้ว่า ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้สถานศึกษาร่วมกับชุมชนองค์กรต่าง ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดการกระบวนการเรียนการสอนภายในชุมชนให้ผู้เรียน โดยใช้กระบวนการในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ ในชุมชน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ ความหมาย ความสำคัญ ขั้นตอน วิธีการในการพัฒนาหลักสูตรแนวทางการประเมินผลหลักสูตร ตลอดจน การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรต่อไปการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรประเพณีท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อใช้สอนในระดับประถมศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ซึ่งเป็นจุดเน้นของการนำหลักสูตรประเพณีท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศไปใช้ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในประเพณีท้องถิ่นโดยการใช้ภาษาอังกฤษ โดยเน้น การพัฒนาสมรรถภาพของนักเรียนทักษะการสืบค้นแสวงหาความรู้และสร้างองค์รวมความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การปฏิบัติตนตามประเพณีท้องถิ่น และมีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ คือมีความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ การกล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนเอง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีนิสัยรักการทำงาน และทำงานจนเป็นผลสำเร็จ

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเพณีท้องถิ่นนี้ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก และผสมผสานกับความรู้เกี่ยวกับประเพณี เป็นการให้ความรู้ใหม่ทางด้านภาษา และความรู้เดิมด้านประเพณี ซึ่งเป็นการท้าทายให้นักเรียนเกิดความรู้สึกตื่นตัวหรือตื่นในการแสวงหา สืบค้น รักและหวงแหนประเพณีท้องถิ่น ภาคภูมิใจในประเพณี สามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามกาลเทศะ รวมทั้งสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นกับผู้อื่นได้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจภาษาอังกฤษมากขึ้น